

△ V Praze 17. ledna

Biskup v Chestru je znamenitý řečník a pronáší někdy na kazatelně výroky tak moudré, že přicházejí až do novin. Před několika nedělemi mluvil o tanci. „Tanec,“ pravil...

Ale odpusťte laskavě, já přece jenom nesmím dnes takhle do toho; maličkou vysvětlivku! Když před týdnem náš pan sazeč přišel se svým: „Dobrý večer! Rukopis!“, udělal jsem tedy honem puntík, šlehnul okem přeš popsany papír, a věru — já se leknul! Kde jsem se to octnul! Zcela jinak jsem začal a zcela jinak jsem končil! Začal jsem o děvčátkách, o věcech masopustních, o plesích atp., a končil jsem — politikou. Sám pánbůh ví, jak jsem do toho zalezl! Vždyť když si začneš s děvčátkou, máš toho přece tolik co mluvit a povídat! — Ne, to se musí napravit — odstřihuju tedy dnes z minulého fejletonu krátce a dobře 127 řádek a vykládám následovně:

„Tanec,“ pravil chesterský biskup, „jest u chudých lidí hříchem, poněvadž je odvádí od věcí lepších; u bohatých lidí není hříchem, poněvadž je odvádí od věcí horších.“ — Duchaplné! Jen o tom trošičku přemýšlejte!

Chudá děvčátka tedy — a k těm náleží dle panujícího názoru všechna, která si své moderní, až nad loket sáhající rukavice nemohou dát od tatínka alespoň třikrát naplnit mincovaným zlatem — *chudá děvčátka dopouštějí se hříchu, když tančí*. Kdybych jim to byl sdělil zavčas před masopostem, byl bych se nejspíše stal jejich spasitelem! Kdybych to byl zde vyslovil ještě před týdnem, byl bych zachránil aspoň snad některé! Budou-li tedy mít proto „kdysi“ nějakou mrzutost, já jsem tím vinen! Jedu si prstem za krk — něco mě tam škrtí.

Když je to ale zatrápená věc, s těmihle hříchy! Je tamten hřích těžký? Je tuten hřích lehký? Nerozumíme ani samým hříchů základům: je hřích přírodnina? je průmyslový výro-

bek? My víme o hříchu určitě jenom tolik, že bývá dosti příjemný. Někdy tuzě příjemný. Ba až neobyčejně příjemný. Takže jistý český „básník“ napsal o něm dlouhanský chvalozpěv (20 řádek) a tam praví:

„... ptejme se pánů nebo sluh,
z měst slečinky, dívky veské,
a každý nám chvějně přišeptne,
že hřešit je ach tak hezké!“

a nemohl se ubránit povzdechu:

„ach bez hříchu by ten květný svět
již zpola tak nebyl sličný!“

Ano — ano! Tanec například je, děvčátka, příjemný tedy hřích. Ještě mnohem příjemnější hřích je pak — — ale já raději přestanu, nebo chytne maminka dcerku svou za ruku a utrhne se: „Ani mi s ním nemluv!“

Zatrápená věc! Když si tak člověk pomyslí, co všechno skutečně by ve světě nebylo, kdyby nebylo v něm hříchu! Jaké věci krásné, jaké osoby znamenité! Je to štěstí pro lidstvo, že byl například Shakespeare? Je to pro lidstvo docela i ctí? A vidíte — z čeho čerpal Shakespeare svoje díla?

Běhat za mužskými je „zajisté“ hřích. Zvláště až za bránu, někam ven do lesa, jako Hermie za Lysandrem, Helena za Demetrem. Ale když se tam pak do věci vplete ten podšitý Puk, když si splete párky, pojednou divoká mela zavíří všude po křoví a houští, všechno se honí, dráždí, miluje — májový měsíc do toho tak stříbrně svítí, na každé větvičce houpá se tak veselý bůžek, a čarovná hudba ochvívá to vše tak vlažnými, tak sladkými vlnami — když jsou z toho samé jen takové prahezouneké, pramilounké, prazlatounké věci, — holka, vem honem klobouk, utíkej, co ti nohy stačí — —

Milovat cizí ženy je prý také „zajisté“ hřích. Zvláště když chce dotyčný hříšník užít nejen ženy, nýbrž i manželova stolu. Ale když to činí taková všemi mastmi mazaná kůže, jakou je

tlustý sir John Falstaff, když toho Falstaffa slyšíme vychloubat se v hospodě, vidíme batolit se k paní Brodské nebo k paní Pacholíkové, a pak ho schovají do košíku se špinavým prádlem — hehehé! — a vysypou ho do vody — hehehehé! —, tu přece se člověk může zrovna ukuckat, rozsypat smíchy! A není prážádná pochybnost: působí to i mravně! Zvláště když je paní Brodská například hezká. Tu by si člověk přál, aby Falstaffa jen hodně brzy potrestala, užuž vysypala — a nechala pak navečer dvířka poodevřena, aby člověk mohl nepozorovaně přijít, té hodné paní ruku stisknout, jí pořádně poděkovat — —

Obelhávat tatínka je rovněž „zajisté“ hřích. Zvláště když holka také mu ještě peníze krade a pak s milencem svým někde ve světě promrhává, jako Jessika s Lorencem učinila. Ale když pak — akt III, výjev 2 — Tubaľ Shylockovi jedním dechem vypravuje, jakže Jessika za noc utrací po osmdesáti dukátech — a Antoniovi že koráby se rozkotaly, jakže Jessika si kupuje opice za drahokamy — a Antonio že zcela jistě už je na mizině, neobdivujeme se tu přemistrnému vyličení žízňe po penězích i po krvi nepřítelově, zápasu mezi lakotností až žíravou a záští až plamennou? Nemá to úchvatnou sílu?

Hrubá nevděčnost k rodičům, lup a vražda jsou už docela a najisto hříchy, a to sprosté, těžké, smrtelné. Ale jaká z toho bídného materiálu Shakespeare vytvořil si nesmrtelná díla! Jak se choulíme, když starý Lear v bouři bloudí po břehu mořském, šedý jeho vous větrem letí, lysá hlava k mračnům se vzpíná, suché ruce v prsou se drápou, a třesoucí se Šašek jeho sedí na zemi a pokviluje: „Prosím tě, jen buď vesel ... hodně vesel...!“ Jak trneme, když Richard III., jenž právě tak vraždí, jako jiný snídá, obědvá a večeří, poplacává najaté vrahy po plecích:

Vám z očí kapej tvrdé kamení!

Aj, hoši, mám vás rád! ...

Jak se chvějeme, když lady Macbethová v šíleném strachu vzduchem si ruce myje: „Zde posud zápach krve! ...zde ještě skvrna...!“

No — já tím jen poukazuju, cože všechno hřích pro „krásu“

již učinil! A vidíte, oni jsou lidé, kteří docela a určitě tvrdí, že by bez hříchu nebylo *vůbec* na světě žádné umění, žádný pokrok, žádná věda, ba — člověku to ani nechce z pera — také žádná teologie, a *když* teologie, tedy jen tak nějaká malá, chudá, smutná —

Tak vám mezi Němci žil „učení“ muž (hanba mu!) a ten se jmenoval Ludvík Feuerbach (fuj!). A muž ten vypravoval, jak prý to bylo v ráji. On prý Adam nechtěl, skutečně nechtěl kousnout do jablka. Ale pak prý se zamyslel a pravil: „Poslouchej, Adame, nezapomeň, že jsi praotec! Že budeš mít potomstvo, musíš tedy také něco pro ně činit! A že v tom potomstvu budou i teologové — Adame, kousni...!“

Víte, děvčátka, já vám poradím; dělejte si, co chcete! Tančte nebo netančte! Ovšem nemožu zamlčet, že už se stalo, děvčata, která netančila, že se také neprovdala, a to — to je teprve hřích! — Tedy snadže zvolit raděj hřích menší, a pak se z něho vyzpovídat? Třeba! Ale já se vám přitom věru nezaručuju, že pan páter najednou se nevyhne ze své zpovědnické kapličky a nepodívá se „kolem rohu“, jakáže to podivná osobička tady...

Neboť náhledy jsou v té věci i mezi pány pátery různé. Jsou někteří, kteří tanec nepovažují *vůbec* za hřích, ne u bohatých a ne u chudých. Tak například sám nebožtík svatý otec, Pius IX., a ten byl přece „neomylný“!

Starý pán ten míval už špatné spaní. K ránu se procházel z pokoje do pokoje, od okna k oknu. A když pak masopustního času zdola z ulic trasteverských k němu to zahlučelo, když tam dole lid z „veglionů“ čili maškarních zábav houfně se vracel, chechtot mužů a žen, knikot píšťal a rachot bubínků vzduchem se vznášel, tu svatý otec na okamžik se pozastavil, úsměv se mu rozhostil v tváři a ruka se žehnajíc povznesla k oknu.

Vypravoval mně to jeden kardinál, nebo kdo to byl. Jak náleží hodný pán: provázel mne Vatikánem, říkal mi pořád „cavaliere“ a „eccellenza“; ale když jsem mu pak vtláčil do ruky stříbrňák, na kterém stálo „20 bajocchi“, chtěl ještě jeden.

△ V Praze 31. ledna

Jedna, druhá, třetí — — — dvanáctá — půlnoc spadla z malostranské mikulášské věže.

Kamenný most se zachvěl. Nebe bylo sice trochu povlečeno, ale dobrý zrak přece mohl pozorovat, že do soch mosteckých svatých pojednou vjel jakýsi život. A kdo měl patřičnou místní vědomost, rozeznal i dobře, co kde se děje. Některá socha obrátila nebo narovнала si hlavu a nechala tělu k lepšímu postoji vůli; některá ruka se vznesla a prsty její vztáhly se až za krk, aby uvolnily šatu; úd po údu se narovnával, protahoval, třel; jedna postava usedla, druhá se o něco opřela, třetí sestoupila a položila lokty na zábradlí, čtvrtá s pátou pomalým krokem se dala do procházky. Prapodivný šumot nesl se přitom vzduchem; byly to sice určité, různé hlasy, ale tak nezvykle zvláštní, jako když tře se kámen o kámen. Po chvílce stávaly se hlasy ty již zřetelnějšími, ucho jim navykalo, zachycovalo jednotlivé věty — —

Prokop: No zaplať pánbůh, že už bouchla! Poslouchal jsem pořád, jak se to na věži připravovalo, hrkalo, — trvá to vždycky věčnost!

Antonín Padov.: Ale teploučko máme, buď bohu díky! Ten větříček vlažný — zrovna jako by člověk seděl v nějaké příjemné lázni! Naproti těm ukrutným mrazům —

Prokop: I ba! Zkamenět moh člověk zimou! Taková zima snad na světě ještě ani nebyla?

Vojtěch: Oho, mladíčku! To nech starší lidi mluvit! Zima z roku 1709 na 1710 byla zrovna taková! Bratři Brokovové byli mne sem právě postavili, byl jsem tedy zcela ještě mlád, a při našem českém ponebí ovšem také náтуры tužší, předržel jsem proto dobře ty mrazy —

Zikmund: Ach, milý hrabě, to se mylíš! Horká jižní krev vydrží mnohem více mrazu! Právě té zimy, o níž mluvíš, byla

přece ta slavná bitva u Malplaquet, kde zmrzlo na bojišti ku 3000 raněných, a to byli nejvíce Holanďané, tedy seveřané, a ne Francouzi nebo Španěli! A my vojáci víme, že také za Napoleona piemontská infantérie a neapolská kavalérie v Rusku osvědčily se nejlíp!

Christoforus: Mně alespoň nebylo letos zle, a jsem z Palestiny! Víte, mně se to nelíbilo! Zvláště když dole byl už tak tlustý led a zrovna pode mnou rozsvítili chodcům přes něj červenou lucernu! Ke mně patří dle legendy přece ještě poustevník, který mně nesoucím Ježíška lucernou přes řeku svítí, — kdepak mám ale tady toho svého poustevníka, kdepak je —

Mikuláš: Hehehehehé! Poslouchejte, jak si Serafinský hvízdá! Jakmile zazní od Žofína nebo od Střeleckého polka nebo tak něco, už to do něho vjede! On je pořád u vytržení, pořád slyší „serafinskou“!

František Borgia: I má dobře! Člověk by se ukousal, když tu teď nechodí kolem žádní lidé, neplácají, nekřápour! My se na téhle straně pranic teď nebavíme, tam na tom druhém mosteckém zlomku, u Starého Města, mají přece jen lépe: živější břeh — seštemovanější společnost —

Mikuláš: Skoro pravda! Tři ženské v jediné skupině: Barbora, Alžběta, Markéta — to už vydá, těm nedojde! Barbora, patronka vojáků, — teď, při všeobecné branné povinnosti; Alžběta, patronka chudých, — teď, když sociální otázka květe; Markéta, která překonala i draka! A vpravo od nich advokát Ivo, k tomu Francouz — tomu as taky jazyk nezamrzne — a naproti tři spisovatelé, ihned tři!

Borgia: A jací duchaplní! „Medoústý“ Bernard, „kazatel“ Dominik a Tomáš ab Aquino, kterému sám Kristus řekl: „Dobře jsi to napsal!“

Mikuláš: Trochu nás tu nastavěli mnoho spisovatelů, a samých cizích: ještě také mne, a Tadyáše, a Víta, který nosí toho rvavého kohouta na své knize a je k tomu ještě patronem české země, — snadže se proto mezi Čechy rodí tolik spisovatelů, místo činitelů, píšících tak cize, že lid jim ani nerozumí, věčně se rvoucích —

Ivan: Na mou pravdu — most zase stojí! Ani jsem tomu nechtěl věřit, že lidé už zase budou přecházet mostem! Poustevníčím tam u Malé Strany, docházím sem jednou za týden, a zatím zde dostavili tu dřevěnou sponu! Konec našich procházek nočních — konec!

Jan z Mathy: Líbí se ti ta tesařská záplata?

Filip: No, hezké to zrovna není! Vyjímá se to jako kopa nových šindelů na staré střeše! To se budeme vyjímat o výstavě — záplatovaný pobuda — sflastrkovaný fláma — žebrák sedící zrovna pod královským hradem!

Jan z Mathy: Snad to nějak obarví — ozdobí!

Filip: Čímpak by to dřevěné zábradlí ozdobili? Dřevěnými sochami? Kterými?

Borgia: Když je tu tolik spisovatelů, mohl by se k nim vzít snad také některý nakladatel.

Mikuláš: Hehehe — dobrý vtip: nakladatel a svatý! To nejde ani při největší milosti boží!

Vít: Inu, musilo by se arci vůbec dobře volit! Jsme tu teď tak vybraná společnost — „velejemná smíšenina“, řekl by Vondráček z Perlové ulice, jako když doporučuje „kuba a jáva“.

Zikmund: No — není to zrovna tak příliš zvláštní!

Vít: Ó prosím — ty sám jsi vévoda, a máme tu ještě také královské synky a dcery, slavnou vévodkyni, hrabata —

Zikmund: A dva tesaře, soustružníka, přivozníka —

Vít: Máme jezovitského jenerála, arcibiskupa, biskupa, kanovníka —

Zikmund: A žebravého františkána, frátera trinitára, dva prosté poustevníky —

Vít: Máme Francouze, Taliána, Španěla, Němce —

Zikmund: A Čecha, Chorváta, Žida, Maloasiata —

Filip: I co by záleželo na těchhle věcech! Ale kdybychom byli alespoň všichni skutečně „mostečtí“ svatí! Já sám sem ani nepatřím. Patří sem například Nepomuk, to se rozumí. A patří Christofor, přivozník, a Tomáš, který konejší mořskou bouři, a Antonín, který káže rybám. Ale pročpak je tu zase

Mikuláš Tolentinský? Proto, že „jed chleba a pil vodu“?
A proč —

Jan z Mathy: Odpusť, bratře! Tamhle jdou naši lékaři, dvojčátka Kosmas a Damián; činí svou denní vizitu. Musím se něco —

Kosma: Smím se Tvé Výsosti, paní vévodkyně, zeptat po Tvém zdraví?

Ludmila: Ach, to měnivé počasí, to moří! Krk se ozývá už zase — bolí!

Kosmas: Ach ten krček — bude bolet vždycky: taková věc je hotový barometr v těle! Nejlíp trochu božího slunce —

Jan z Mathy: Pšt, Damiánku, — pšt! Nemáš s sebou trochu lymfy?

Damián: Kochovy? Švindl!

Jan z Mathy: Toto! Sice na bacila, ale na „kamenožravého“ — „Bacillus lithofagus“! Mému Turkovi se viklá nák levé rameno, a povrch těla jako by chtěl pukat!

Damián: Recipe „bělobu kremžskou“, trochu „slonové černě“ a obyčejnou fermež lakýrnickou; namíchej z toho docela řídkou barvu, asi tak na putýnku zednickou, a natři třikráte od hlavy k patě. Vždycky po *dobrém uschnutí!*

Prokop: Ten to umí!

Zikmund: Prosím tě, Víte, není ten Prokop mlado?

Vít: To přece vidíš: nebojí se ani čerta!

Zikmund: Aha, proto ho Ferda Brokov postavil do skupiny s Vincencem de Paula, s tím socialistou, s tím vynálezcem dětských nalezinců atd.! Nu ano, ti patří dohromady, socialista a mlado!

Václav: Je mu málo platna, ta jeho kuráž! Orá přece také jen kamenitou půdu!

Prokop: Hola — já něco zaslech! Vy jste mi tam povedeně sestaveni na tom desátém pilíři, pěkná skupina! Norbert — Němec; Zikmund — cizorodý šlechtic; Václav — staročech: celá punktační trojice! Jste tam tři patróni čeští pohromadě — prosím vás: copak jste už vymohli pro nás Čechy?

Norbert: Já se modlím jenom za Němce!

Prokop: A Václav ti přitom pomáhá, vidí?

Norbert: Vždyť to slíbil! Ostatně — stačil bych já o sobě: německý hlas slyší se „nahore“ vždycky.

Prokop: Václave, — pojď mezi nás! Podívej se, je nás tu přece pět patronů ryzích Čechů; kdybychom drželi dohromady —

Norbert: A kdyby vás bylo 50 — a 5000 — a 50 000 — a třeba 5 biliónů, Němec má vždycky první místo, třeba byl jen jediný —

Nepomuk (zároveň): No kdybych *teď* ještě mlčel,
Prokop (zároveň): to bych už byl —
I tak at tedy do toho bije
deset tisíc —

Bum! udeřila jedna z mikulášské věže.

NÁRODNÍ LISTY 1. února 1891

△ *V Praze dne 7. února*

Kéž jsem s dnešním psaním už hotov! Neříkám to věru z pohodlnosti či lenosti — ach já jsem do psaní zrovna jako vítr, a nebýt vydavatele, odpovědného redaktora, fejetonního redaktora, metteur en page a jiných a jiných, kteří mne chlácholí a zdržují, den co den by musil tadyhle stát ode mne článek; alébrž proto, že když jsem hotov, a je to vytištěno, vím teprv, jak vlastně jsem všechno měl napsat. Dopodrobna to pak vím, ani jediná chybička mi neujde! A někdy je jich tolik, že bych si zoufal, kdyby vedle mých spisovatelských nebylo tu ještě dvakrát tolik chybiček tiskových. Ale ty stojí obyčejně v takové husté, stínivé řadě a dívají se na mne tak dojemně hloupě, a tak zas chytře a potutelně — „I jen si prapranic nedělej z té včerejší pitomosti svojí, my skřítkové dobrodějové už jsme se o to postarali, aby tvému článku beztoho ani nikdo nerozuměl —!“

Dnes ale je obzvláště zle. Jak psát? Vesele či vážně? Rozpustile? Smutně? Zejtra je masopustní neděle — mám pověsit na péro rolničku? Ve středu je Popelec — mám na péro dát černý flór? Naše ženstvo víří teď ve vítězstvích a radostech — mám mu pomáhat se vířit? České mužstvo stojí tu zadumáno, část jeho i v opravdovém smutku — mám dumat, mám smutnět s ním? Jsem český muž, tedy v té věci straník, kloním se k dumě —

Beztoho — copak nám ty „masopostní ostatky“ přinesou! Totiž nám Čechům, a speciálně Pražanům! Jinde — inu ano: jinde! Kde je skutečný život, řekněme například v Berlíně. Tam mají v úterý, o „masopust“, *výstavu tlustých*, ve středu, o „Popelec“, *schůzi hadrářů*, ve čtvrtek také něco atd.!

Výstava tlustých — zdalipak se i nejhubenějšímu tváře hned „nešíří“, když ta dvě slova slyší! Zdalipak tam i nejvy-

chudlejšímu při pouhém hned pohledu oči „nepoplavou v tu-ku“? Výstava tlustých — jaký to „vážený“ dojem! A podařit se musí: podnikatelé *musí* „sedět v špeku“! Také ale je arrangement zrovna velkolepý. Zvláštní hudební skladby, aby se při nich mohly ty tukové kolosy přiměřeně pohybovat. A ty bohaté ceny! První: hektár mnichovského. Druhý: krmené roční prase. Třetí: velká stříbrná medaile. Čtvrtá — desátá: malé stříbrné medaile. A se všemi medailemi spojeno právo: přispědlit si je na prsa a dát se fotografovat.

To je vlastně vždycky to nejdůležitější, ta fotografie! Je tomu několik let, co měl můj bratranec, hospodář, krásného kozla na bubenečské hospodářské výstavě. Kozel byl tak velký a kosmatý, tak pěkně se lesknul, tak důrazně smrděl a tak důsledně do všeho trkal, že medaili dostat *musel* a také dostal. Bratranec mu ji pověsil tedy na krk, na široké červené stuze, a dal ho fotografovat. A nám svým příbuzným a vůbec každému, koho miloval, dal po fotografii. To bylo od něho zajisté šlechetné, neboť čest, která se stala jemu, přešla tím také na nás: kozel stal se pýchou celé rodiny, a není jediného člena, který by jeho obraz neměl v upřímné úctě. Tamhle stojí na almaře, vlevo u svícnu. A když přijede bratranec do Prahy a navštíví mne, postaví se před almaru a vypravuje droby z kozlova života. A já naslouchám a zaznamenávám.

Výstava tlustých v Berlíně je mezinárodní. Nikdo není vyloučen, každá země, každý díl světa tam má přístup. Co je nám to ale platno — my Čechové tam nepůjdeme! My jsme národ „luntů“. Pohybující se „suché louče“. Jsme pouhé jen kosti potažené víceméně elegantní kůží. Snad se ani nepamatujete, když jste potkali člověka, o kterém možno poctivě říci, že je tlustý? Má-li někdo u nás tváře, že by dohromady stačily na bavorský vdolek, už každý: „Ale bože — ten člověk pukne!“

A ta druhá věc berlínská, ta popeleční: schůze hadrářů — ta je zas obmezena jenom na Němce! Není to malér? Kdyby byla tahle schůze také mezinárodní, mohla by nás hodnost například prvního předsedy minout? Jestli kde, u nás kvete

„hadr“! *My* jsme samý „hadruňk“, *my* se „hadrujeme“ pořád —

Zůstaneme tedy doma a budeme se nudit. Náš masopůst podle šablóny žil, podle šablóny skončí. Nikde ani jiskérky původního nového života! Ach, jak to bývalo v Praze druhdy za zimy krásné! Když ještě šlechta zrovna kypěla bůjností a silou, ba až překypovala a opanovávala všechnu veřejnost! Když pořádala městem veliké sanice, s hudbou na šestispřežných saních, s tatrmanými oděvy na urozených tělech, s medvědími kožemi na nohách a būvolími tlamami na hlavách! Když najednou se rozletěla zpráva: „Kníže Aueršperk dává dnes bál!“ a náměstí před palácem hned zvečera bylo plno a plno lidu, a kočové přijíždějících kočárů šlehali do toho, až jitrnice naskakovaly v tvářích, a portýr se vyřítil ze vrat a tloukl do přítomných pěstí a holí, — ano, ano, tenkrát jsme ještě věděli, že máme šlechtu! Dnes o ní věru že ani nezvíš! Navykla si působiti v zátiší! Dělá všechno jen tajně. Vezmi kteroukoli národní sbírku — najdeš tam jediné šlechtické jméno? Přihlédni ku kterékoli národní práci — namáhá se tu jediný šlechtic? Jenom někdy, za kolik a kolik let, vystoupí ještě některý a vynadá otcům našim „lupičů a žhářů“ — ach bože, ten drobet! *My* potřebujeme ještě mnohem mnohem víc, abychom poznali, jakouže máme šlechtu!

Trochu kuráže, erbovní páni! Trochu podnikavosti! Jakpak: jednou zase veliký pěkný veřejný průvod? Se zajímavými scénami ze života vašich proslulých předků? Původní myšlénka hlavní například: výprava lichtenštejnských dragounů do českých krajů. Jednotlivé skupiny: vybíjení celých osad, popravy celých rodin, vyhánění tisícových houfů přes hranici, spalování veškerých děl literárních a uměleckých, „ujímání se“ cizích hradů, statků, peněz ... No tak?...

Sice se o nastávajících „masopostních ostatcích“ zrovna okoušeme nudou! V tyhle dny mají po venkově přece jen líp nežli *my* v Praze, a nejlíp už na vesnicích! Když hudba se ne-se po osadě, před každou chalupou flašinet vrní, na každém nádvoří holky se točí, po návsi za výskotu veškeré obce „medvěda“ vodí...

Škoda, že přestaly ty letošní veliké mrazy! Měl jsem na dnešek připravený nápad tak znamenitý! Fejton: Mráz, že až kameny láme. Zvěř opouští lesy a blíží se lidským obydlím. V kraji se objevují divocí dravci, o nichž tu v Čechách nebylo po desíletí již ani tuchy. V Žehušicích, zrovna o masopostní pondělek, objevil se uprostřed návsi — *medvěd!* V Nové Vsi druhý. V Oujezdci třetí. Vtipný čtenář už merčí —!

Letos přijdou čeledínové ale o výdělek. Členové „velké národní strany“ už se rozjeli po venkově a dají se sami vodit „za medvědy“. Vlastně se na „medvědy“, ono to bude trochu jinak...

Ve Francii panovával zvyk — a panuje tam v Bretagni dodnes —, že bankrotářům ovázali povříslo a vodili je po okresu, od obce k obci. Lid se jim posmíval, poťahoval je, poštuchoval; ale pak se ustrnul, dal, co měl, a zase jim pomoh. A toho si „naši“ všimli. Špekulace není konečně zlá: lid je dobrý, bude se sice posmívat, pokřikovat: „To jste to doriegrovali!“, ale pak se ustrne a dá přece několik hlasů k nastávajícím volbám. Vskutku, výborný agitační nápad!

„Doriegrovali“. Ještě jsem o to slovo ani nezavadil. A je přece tak důležité! V moderním životě, kde denně se slyší a čte o „bankrotu“, v českém životě, kde jde „krach“ na „krach“, — a my neměli pro ten pojem doposud ani vlastního slova! Konečně máme tedy „doriegrovali“. Příliš hezké to slovo arciť není. A také nám přišlo trochu draho. Ale —

Čert však ví, že i v téhleté věci ukazuje se znovu náš národní malér: úspěchů polovičatých! Když bankrotář vidí, že jím už skutečně jest, hledí přec „fouknout“ — pravda? Mívát ještě kousíček toho jistého citu v těle. Nebo má z následků strachy. A pro tuto — ostatně zcela rozumnou — proceduru mají vzdělaní národové zvláštní už svá geografická pořekadla, jež tam každý zná, jichž každý užívá:

Francouzové říkají: „aller en Belgique“ — jíti do Belgie.

Angličané říkají: „Odebral se na sever.“

Portugalci: „Plave k Maltě.“

Špaňhelé: „Dal se cestou k Villadiegu.“

Holandané: „Zajel si do Indie pro pepř.“

Brémané: „Dal se přes Harc.“

Židé: „Je plajte (= na útěku).“

A Čechové? Užij jsme se chystali, že budeme říkat: „Odpoví v Nizze!“ Krásná krajina, zdravá krajina, ale — když „on tam nechce!“

△ V Praze dne 21. února

„Zdalipak byste věřil, že Žofin, Konvikt a Grandhotel jsou na taneční zábavy zadány pro celý půst? ano: pro celý únor a březen!“ — „Ó ano, věřím! Ať se mluví, co chce: Čechové jsou opravdově zbožní!“ A podali jsme si ruce; cítili jsme obapolné radostné chvění a v oku leskla se nám slza upřímného pohnutí.

O já, my se umíme fešácky postit! Na základě vpravdě křesťanském! Nepřikázal Kristus pán: „Ty pak, když se postíš, pomaž hlavy své a tvář svou umej“ —? Nuže, my se myjeme, my hlavy své mažeme a hezounce učísáme, my místo pytle beřeme na sebe černý kabát a bílou kravatu, my sázíme se do fiakrů, my jezdíme zvat na bál. K nevýslovné radosti všech spolukřesťanů, kterým svůj subskripční arch předkládáme. Cože — čtyřiceti dní a nocí se postit, jenom čtyřiceti? K smíchu: my to dovedeme osmdesáti — třeba sto dvaceti!

Ani ta „postní jídla“ nám zrovna nevadí! Trochu je beztoho ten pojem dnešního dne, ba dávno už popleten! Maďar je prý „tuze dobrý křesťan“, a přece říká: „Šunka je postní jídlo!“ Francouz zase je prý na celém světě „nejlepší katolík“, a přece tvrdí, že postním jídlem jsou také *kachny*, *husy*, vůbec všechno, „co ve vodě žije“.* A pythagorejci, nejlepší přátelé prvních, a tedy najisto nejpravějších křesťanů, ti pravili: „Když se postíš, jez, co chceš, jenom *fizolí nejex*; *fizole* jíst je věc horší než vraždit a zabíjet!“ Vidíte, já s nimi souhlasím! Aniž bych se chtěl chválit: já *fizolí* po celý rok nejím! A totéž, rádím, aby činili spoluvlastenci všichni. Neboť když se máme nejupřímněji postit? „Když nás nepřátelé pronásledují“; nás Čechy pronásledují nepřátelé ale přece pořád —

* „A co vodu pije,“ dodal k tomu pan Feuillet.

pryč, bratři, s fizolemi! Ano, půst má najisto i velkou svou důležitost politickou! Kdykoliv Židům bylo politicky zle, postili se, a bylo zase dobře; v Písmě je dokladů toho celá řada. A já si věru myslím: ne nadarmo dopustil pánbůh, bychom zrovna teď napřed prodělali půst a pak teprve volby do říšské rady! Uvidíte: volby nám dopadnou dobře!

Tedy se postme! Jak? O podrobnostech já nemluvím, radit já se bojím. Dělej, co chceš jak chceš, svým bližním se beztoho nezavděčíš, jeda nejeda, pije nepije, vždycky jsi „chybující“! Neřekl to sám pán Ježíš? „Přišel zajisté Jan nejeda, ani pije, a řkou: Má zlého ducha. Přišel syn člověka, jeda a pije, a řkou...“, ani se netroufám zde uvést, cože „řkou“ a co stojí tak nezdvůřile v evangelium sv. Matouše, II. kapitole, 19. verši! Já raděj dnes už té řeči o postu, totiž o tom 40denním, nechám — nejdůležitější jsem přece už řekl.

Když je tolik lidí, kteří při vši své nepopíratelné zbožnosti o tom postu ani rádi neslyší! Téměř polovina lidstva — ba *víc* než polovina lidstva: veškeré ženské pohlaví! Z důležité příčiny: času postního nesmějí být *svatby*! Je prý jich beztoho málo. Ba je jich pořád míň a míň. Mělo by se jim spíše tedy nadlehčovat, přidávat jim času, brát například k oddávkám třeba i hodiny noční, nejenom denní. A zatím se jim ubere 40 dnův v roce — 40 ze 365!

Mají pravdu, kdo tak mluví! Svateb ubývá přímo krutě! Totiž ve městských kruzích, těch „středních“! A jsou tím vinny *jen* poměry společenské! Boháči mohou si arci požitku sňatkového dovolovat napořád, chudákům pak zase je to jedno: nemít jeden o sobě nic nebo dva dohromady nic; ale v těch středních kruzích se počítá a přemítá. Připočteme-li pak ještě k tomu, že ženské pohlaví počtem svým vždycky značně vyniká nad mužské — poslední sčítání jenom v té malé Praze dokázalo o 12 000 ženských více než mužských —, stává se číslo neprovdaných ženštin přímo až hrozné!

Cítíme všichni, že se musí u věci té hledat již pomoci. Ale cokoli se nalezá a říká, vše jsou doposud pouhé jen pomůcky drobné.

Takovou pomůckou tedy je například „občanský sňatek“.

Vyžaduje mnohem méně formalit, odstraňuje veškeré překážky náboženské. A přece spojujeme jej s veškerou nám navyklou slávou svatební — „kvůli lidem“, „kvůli památce pro život“.

O krok postoupit dál chtějí dnešní anarchisté. Vylučují i ten slavný úřad obecní a praví: otec nevěstin, nebo ten, kdo ho zastupuje, k právoplatnému sňatku stačí. Takž provdal tyto dny dcerku svoji výtečný zeměpisec francouzský Reclus; ale veškeru slávu svatební, průvod, hostinu, přípitky atd. podržel přitom přece. A po hostině jí tedy napsal listinu, dosvědčující, že jest vdána.

Lze konečně arci po té cestě postoupiti *ještě* dál! Jeden lístek: „Velectěné slečně Anně Novákové, zde. Nechtěla byste se ode dneška jmenovat Annou Vyskočilovou? Váš oddaný služebník Josef Vyskočil.“ Druhý lístek: „Velectěnému panu Josefu Vyskočilovi, zde. Dobře, jsem tedy ode dneška Vaše oddaná služebnice: Anna Vyskočilová.“ A lístky jsou už „oddacími listinami“.

Tím pořád ještě mnoho se nepomůže. Ženštin bude počtem přece jen vždycky více. Neprovdaných pak za krátký snad čas již až žalostné číslo! Může stát nebo obec svobodného mužského tedy k sňatku nutit? Nemůže. Nebo může mu místo jediné ženy právně připustit dvě nebo tři? To by sice mohl, ale vydalo by to tuze as málo! On už beztoho každý, kdož dnes se žení, říká, že si bere ženy vlastně tři: „mladou — stárnoucí — starou“, a kdyby byl tedy třeba i ochoten vzít si tři mladé — zato ty tři stárnoucí, nebo docela pak staré —

Ano, je zle! A bude hůře pořád — pořáde hůře. Až to nebude ani již k vydržení. A pak — pak bude zase dobře. Zajisté! Víte, cože se stane? Ženské si pomohou samy! Nemíním to zrovna a zcela tak jako onen otec: „Ech co! Nač bych já si dělal starostí o vdavky své dcery; o ty ona postará se sama!“ — ale přece jen tak trochu podobně. Ženské, až jim bude nejhůře, něco si najdou — ony něco vynajdou —

Paní Anně Manningové v Plainfieldu odešlo tolik dělníků kamsi za větším výdělkem, že nemohla rozsáhlými svými pozemky, jak se říká, „ani hnout“; vynalezla si tedy sekací stroj

na obilí a na trávu, jiný čisticí stroj na jetel, a ty stroje rozšířily se světem.

Paní Marie Waltonová bydlela v New Yorku zrovna u nadměstské dráhy a nemohla ani spát pro věčný hluk a šramot; vynalezla tedy přístroj, kterým hluk ten se ničí, a zbohatla z něho.

Jiná Novoyorčanka šla kdysi ulicí, a tu právě čistili strojem, který byl ale tak nedokonalý, že skvostné její šaty pošpinil a zničil. Zakabonila se, přemýšlela a vynalezla stroj jiný a velice dokonalý.

Jistá kalifornská žena, matka dvou drobných dětí, přišla o ruku; vynalezla tedy pro děti velice praktický vozík a vydělala si tím 50 000 dolarů v roce.

Atd.! Ano, ženy jsou vynalezavé, když toho *potřebují*! Něco ony tedy si vynajdou! Kdosi tvrdil, nejspíše že prý: *svatby na čas*. Možno; na všechen způsob ale něco, co musí vyjít cestou zákonodárnou.

K tomu ovšem je dříve třeba, aby se dostaly do sněmoven. Ony se dostanou! A když bude všeobecné právo hlasovací — jakože bude —, budou tam mít i většinu jistou. A kdyby třeba někde neměly — cožpak nejsou ženy? Vždyť je věru jenom zapotřebí, aby volily si poslankyně vábné, hezké, — aby předně volily samé jen „mlado“ —

Na to, velectěné dámy, měly byste ale věru pomýšleti zavčas! Už třeba dnes! Ba — ihned *dnes* už byste měly, a to co nejúsilovněji, přičiňovati se všude k tomu, aby vesměs voleni byli vždy jen samí „mlado“ —

Vstupuju na tribunu.

„Velectěné dámy! Ve prospěchu miliónů těch nebohých, přenešťastných družek vašich, které úpí a bědují...“

NÁRODNÍ LISTY 22. února 1891

△ *V Praze dne 28. února*

„Něco bych za to dal, kdybych něco věděl,“ jak říká Klicperův „pan správčí“. Totiž: když pan Kalina ze Žehušic, nebo pan Konczyński z Rzeszowa, nebo pan Didier z Montpellieru přijede letos z té jubilejní naší výstavy domů a paní Kalinová etc. se zeptá: „Copak jsi mi přivezl z Prahy?“, co on na to tedy z té své elegantní poboční brašničky vyndá! A když ona — dejme tomu — s chladnou tváří pak řekne: „Mmm — pročpak jsi mi nepřivezl taky takovou..., jakou přivez Karásek své ženě?“, co tedy dostala ta paní Karásková — zkrátka: co bude tím moderním, světovým, nejoblíbenějším dárkem z návštěvy výstavní, čili co bude vlastní v miliónu exemplárů rozšířená „Památka na Prahu 1891“, „Souvenir de Prague 1891“, „Na pamjat na Pragu 1891“ atd.

Že nějaká bude, je snad jisto? Mimo hlad na jídla a žízeň po nápojích není lidem nic tak bez výminky vrozeno jako hlad a žízeň po darech! A cesty nevšední, ať už konané jenom „přes pole“ nebo hned „přes tři řeky“, jsou právě jednou z těch dostereých příčin, pro které se na dárky „právem“ čeká. Vrátit se a těm kterým „něco“ nepřivést je zrovna urážka těch kterých! Tyto cestovní dárky pak bývají mnohdy arci určitého již druhu. Z jarmarku srdce nebo dýmka. Z Vídně kožená portmonka. Z lázní mozaikový „Andenken an Karlsbad“ nebo skleněné těžítko s fotografií pod ním. Z Orientu čibuk. Když jsem já se byl z Orientu vrátil, rozdával jsem ještě po půl roku čibuky, v Praze dokupované, jen abych „neurážel“. — Jindy zase, za příležitostí výminečných, vyroste přirozeně z věci samé nebo třeba i pouhou nějakou náhodou dárek charakteristický, všeobecně oblíbený, ano třeba i dočasnou mánii způsobující. Vždyť se pamatujeme, čehože jsme roku 1889 zkusili věží Eiffelovou!

Něco takového, obrovitou svou silou se přímo vnucujícího nebo na světě dosud nebývalého, jako byla ta věž Eiffelova, ovšem výstava naše nezrodí; ale zato může v ní být přece jen nějaký předmět výstavní, nějaký výrobek průmyslníkův nebo umělcův, který se bude líbit všeobecně, který může se snadno rozmnožovat, v různých velikostech, z různého materiálu, lacině, vkusně atd. Bude? — nebude? Něco bych za to dal, kdybych to dnes věděl! Abych mohl k dotyčnému průmyslníku ihned si dojíti a říci: „Kamaráde, napolovic!“

Celá chumelenice nápadů hemží se člověku hlavou. Ale nevíš, ku kterým spíš sáhnout: k opravdovým? kudrnatým?

Máme ledacos, co je nám Čechům zvláštní, a když už dnes nezcela zvláštní, tedy alespoň odedávna s českým jmenem spojované. Například české sklo, české kameny, českou kuchyň. Sklem nás cizina arci už překonala dávno, ale není přece jen vyloučena možnost, že by se na výstavě objevily předměty vynikající původním tvarem, lahodící svou čistotou, cizinci se zamlouvající svými českými nápisy. Jen žádnou „rovnoprávnost“ přitom, o němčinu nám cizinec nestojí!

Dále: „česká kuchyň“. Ta ještě je, ale s plody jejími je těžko! Růžově a azurově odchnuté švestkové knedlíky, zlaté škubánky, jak fialka vonná krouhanka — chutné věci, znamenité věci, ale kdepak do kufru a brašny! Leda tedy použít jenom zevnějšího jejich tvaru, jejich barvy? Navařit například švestkových knedlíků z cukru, jako se skvějí cukrové brambory na talířcích v cukrářských krámích. Ale — co by to bylo? Nebo užít jich na „atrapy“: švestkový knedlík, výtečně nápodoběný, může se však odevřít a uvnitř nalezájí se bonbóny, ovocná nádivka, nějaký jiný předmět. Ale co by bylo také to? Pořád jen smrtelný hřích proti švestkovému knedlíku!

„České kameny“. Ano, s těmi lze už něco začít! Něco nepředraženého, kapse přístupného, přitom solidního, trvale pěkného — ne ale zase nějaký švindl, jaký tak dlouho byl tropen s „pravým“ českým granátem a „zlatým“ granátovým zbožím! Když „klenotník“ nevzal na to zboží alespoň každý třetí den kartáč jako na boty, vypadala „zlatá“ brůže jako zelená rosnička. Z drobných českých granátů lze věru mnoho pěk-

ného svést a přitom dosíci i českého rázu. Brože v podobě české koruny. Špendlíky s husitským kalichem. Prstýnky s bílým opálkem a jasně červeným (bílinským) granátkem. Stejně mnoho ze světlých moldavitů, které právě přicházejí teprve do módy. A stejně z četných kamenů našich ostatních. Jak pěkný lze například sestavit náramek, ať stříbrný, ať zlatý, vezme-li se z těch kamének jenom po jednom: ametyst, moldavit, granát, beryl, chalcedon, jaspis, heliotrop, chryzopras, chryzolit, česká perla atd.!

Snad ale nevyjde charakteristická „Památka na Prahu 1891“ ani z říše nerostné, ani z říše kuchyňské, ani z říše sklářské? Nu — říše možností je i takto velika!

Jenom co tu bude „reklamních lístků“, krásných! Než projdeš výstavou, budeš mít obě ruce a všechny kapsy plny, a každý vystavovatel něčím se vynasnažil, abys jeho firmy a adresy nezapomněl a „reklamní lístek“ jeho aby byl „památkou“. Typografie, litografie, polychromie budou závodit, papírník, tiskař, výtvarný umělec budou se činit ze všech sil, aby podali skutečné „vzory“. Takto ovšem česká litera odstoupí tam do druhé až řady, české písemnictví, druhdy základ veškerého našeho života, přispěje pramálo ku „památkám“! A kdyby tu byly spisy ještě elegantnější, než jsou Vilímkovy *Písňe Závišovy*, cizinec pro ně sem nejede! Pro cizince ledaže na památku nějaký *Popis Prahy*, ale prosím: *tendenční!** A pro domácího? — Pro toho hodí se teď zase leda nějaká knížka v šedivých deskách:

„1790—1890

čili

znovuzrození a znovupohřbení
českého národa“ —

Fotografie — ano, ta zvítězí nad literou! Ta bude mít pole široširé, jak dnes také všude, jinde. Ale právě proto nepře-

* Bylo by hloupým ostychem nesáhnout o výstavě k tendenci, když k ní i bez výstav a již od třicátých let při „popisech Prahy“ sáhají zdejší Němci!

kvapí svět as praničím novým, zvláštním: stereoskopy z Prahy i z výstavy, větší obrazy nalepené na kartónech, dámské vějíře s pohledy na Hradčany, drobná „alba“, která se rozvírají nekonečným pruhem, as jako když Leporello rozhodí seznam Don Juanových krásek nebo krejčí rozestře knížku s módními vzorky atd.!

Avšak —

„Teď mám té suchopárné řeči dost,
musím zas trochu čertem hnouti!“

Podívejme se do oddílu zboží galanterního a porculánového! Dnešního dne beztoho nejoblíbenější zboží: hračky, a *když* věci praktické, tedy alespoň na *způsob* hraček. A oddíl to v každé výstavě nejnávštěvovanější.

Nakoukněme tam vnitřním svým zrakem. Ten je beztoho bystřejší a vidí i do budoucnosti.

Modravá, třpytivá mlha. Ale už mizí. Zde paprsek zlatý, zde modrý, zde růžový — jednotlivá hlavička, hrot nějakého předmětu vyniká nad mlhu — a už je závoj stržen — ach, to je lesku, to je barev, to je smíchu! Dlouhé stoly s tisícerými maličkostmi; vitríny rozsáhlé a uvnitř samá — samá figurka a hračka! Lid se tlačí a usmívá se pod skla. A pod sklem také se to tlačí a tísní a usmívá se zase ven na diváka.

Je věru obtíž, kam dříve pohlédnout, z čeho se těšit!

Česká hlava. Ideál české krásy. Hlavička ženská, pravého českého typu, jak jej vidáme v plném půvabu často zde v Praze, častěji po venkově našem. Barevně provedená v porculánu nebo v terakotě. Povedla se svému původci (Myslbek? Seeling? nebo který?) znamenitě, rozmnožuje se v nejrůznějších velikostech, jde na dračku; otec její bude po výstavě boháčem.

České reliéfy. Porculánové obrazy talířové formy, se silně vypouklými, barevnými figurkami. Představují: scény z českých oper, výjevy z venkovského života, reprodukce žánrových obrazů Q. Mánesových, Věšínových atd.

Čeští sokolí. Figurky porculánové, malé, roztomilé, pravé ozdoby vitrín a salónních stolků. Zároveň památka na letošní „slet“ všesokolský.

České kroje. Opět takové figurky malounké, znázorňující

národní kroje: typy od Domažlic až za Nitru, z Hané až do jihočeských končin.

Totéž, ale z čokolády. Pro ty, kterým se chce nás „sežrat“. Celý národ v elegantní škatulce, 1½ kilo = 2 zl 60 kr.

Hole a deštníky. Ve formě palcátů, sudlic a husitských cepů, ovšem ale elegantních palcátů, sudlic a cepů, lehkých, hravých, jen tak pro šermování — vzduchem.

České šachovnice. Práce řezbářská. Na jedné straně figurky v kroji českém, na druhé v německém. Vyvinula se na nich za posledních let zcela zvláštní hra: české věže dávají se německé straně „napřed“.

„*Vašek a Michl*“. Komické skupení z terakoty. Kanapíčko, na něm v koncích po figurce. Sedí k sobě zády, dělají, jak se říká, „dvouhlavého orla“.

„*Dva klaunové*“. Figurky z papíru a drátu, po způsobu těch, které se teď perou ve výlohách hračkářských krámů. Opět to Vašek a Michl. Vašek je skoro pořád vespod; když se ale někdy přece zdá, že by zvítězil, vyřítí se honem ještě třetí figurka, ve zbroji rytířské, a čtvrtá, v černé klerice, a pomohou Michlovi zase navrch.

„*Ta naše fajfka!*“ Dýmka z mořské pěny. Hlavička má podobu Riegrovu. Víčko zase se podobá „svatováclavské korunce“. Ale je plno drobných dírek, jako husté sejtka, a když zapálíš, je vidět, jak se Riegrovi kouří státní právo z hlavy.

„*A to je švanda!*“ Komické skupení. Rieger, s vykasanými rukávy a s nohou na lopatě, vyhazuje hrob. Už je s prací skoro hotov, vtom náš Vašek, který tu nečinně seděl vedle a jenom se díval, vstává a zdvořile se poroučí: že prý se mu dolů ještě nechce!

„*Leden 1890—leden 1891*“. Dvě skupinky, pandány. První: Rieger, Mattuš, Zeithammer co Nestroyův „trojlistek“; vesele si vykračují, cestou se objímají, každý se štamprlí koňaku v ruce. Druhá: Rieger, Mattuš, Zeithammer co polští židé v „idyle karlovarské“; smutně stěsnaní na kanapíčko, tiší, se svislými pejzami, pošpiněnými kaftany... „Velice komickél“...

△ V Praze dne 7. března

Mně se ty volby nelíbily. Bylo to až děsné! Celý venkov pokrytý mrtvolami. Po všech městech ubití a dokonávající. Ba i v Praze samé zápas smrtelný. Bylo jako roku 1866, kdy jsme zpívali:

*„Krvě po kolena
a na voxy masa...“*

Ne, to *nebylo* křesťanské! „Ját pak pravím vám, abyste neodpírali zlému: ale udeří-li tě kdo v pravé líce tvé, nastav mu i druhé; a tomu, kdož chce sukni tvou vzít, ponech i pláště.“ — „Milujte nepřátely své, dobře čiňte těm, kteří vás nenávidí, a modlete se za ty, kteříž vám protivenství činí.“ To je přece jasné! A co svět světem stojí, neměl Čech nikdy ještě tak příhodnou chvíli dokázat, že je skutečným křesťanem! Nepřátel zaplat pánbůh jako much, cizích i domácích; my ale místo ku modlitbě sáhli ku plácačce. Facek zrovna tolik, mnoho-li článků v punktacích; my ale místo druhého líce nastrčili pěstě. Roucho naše české nám už natrhli vejpůl; my ale, místo abychom jim přidali ještě tu druhou půli, držíme zuby nehty pořád i tu první. Ne, to *nebylo* hezké! Snad řekne někdo: „Vždyť nikdo na světě není tak hloupý, aby se nechal utlouct a ani se nebránil! Podívejme se jen, co činí sám stát; obhlédněme jeho kasárny, všimněme si všeobecné branné povinnosti, uvažme věčně rostoucí výdaje na vojsko...“ a jak už se takové řeči mluví a slyší. Já však opakuju ještě jednou: „Poslouchejte...“ ale — — nač bych se zlobil!

Bylo to děsné! Sám dr. Rieger uznal, že je hotov. Jsem spravedliv, přiznám se: mne tím velice překvapil; *nikdy* bych nehledal v něm tolik ostrovtipu! — Odjel do ciziny. To prý byla na nádraží scéna zcela neobyčejně zajímavá!

„Synu,“ pravil, „mohu ti jenom říci, co svému synovi řekl slavný státník Oxenstjerna: ‚Ani bys si nepomyslel, s jak malým drobečkem ducha lze panovati národům!‘ Já například jsem panoval českému národu po čtyřicet let — tak vidíš!“ — A za potlesku všech čtyř přítomných osob vsedl do vagónu.

Kam odjel? Jedni praví, že do Říma: činit pokání. Druzí, že do Florence: tam založil M. Mantegazza „psychologické muzeum“ (něco nového!) a sbírá rarity. Třetí, že na Riviéru: ovinout si čelo čerstvým vavřínem. Čtvrtí, že nikam: z Běchovic vrátil prý se tajně do Prahy, sedí zavřen v komoře a píše pojednání: „Vděčnost vídeňské vlády.“ Tak já teda teď nevím!

On odjel, my ale tu zůstaneme se svými třiceti nebo kolika zvolenými „mlado“. Hm! Hm — hm! To je nějaké slávy! A já jim ani nezávidím! Dnes máme sobotu dne 7. března — počítám, že nejdál v úterý dne 10. března bude poprvé stát někde černé na bílém: „No tak vedou osudy českého národa tedy teď ‚mlado‘. A čeho nám vydobyli? Teď vidí věru snad už každý...“

Je-li někdo, komu ze zvolených závidím, je to staročeský jedináček, poslanec od Tábora po Přibyslav, dr. Karel Dostal.

Bože, jak je tomu muži asi teď v duši! Vznešeně — to se rozumí! Orel letí modrým nebem sám, vrány letí v houfech.

Po celých šest let bude doktor Dostal najisto teď nejzajímavějším člověkem rakouského světa! „Jedináček!“ Ano víc než jedináček: „pohrobeček!“ Ba — ještě víc než obyčejný pohrobek: ten posud každý se narodil po smrti svého otce, on ale, dr. Dostal, narodil se celý rok po smrti své matky! Chudinka maminka, „velká strana národní“, celý rok už byla mrtva, a — nevěděla ani o tom! Člověk by neuvěřil, ale ono je skutečně všechno pravda, co stojí ve starých bájích! A jedna z nich, nordická, vypráví nám následující: Byl kdysi kovář, jménem „Reger“ (podivnou náhodou nalezá to jméno rým svůj v „Grégr“), který proslul britkostí ukovaných jím mečů. Jednou zápasil s rytířem oděným v mocné brnění. Ťal, a rytíře přefal. Ale to se dělo tak britce, že toho rytíř ani nezpoz-

roval. „No tak sebou přece zatřepej, vždyť už jsi dávno mrtvý!“ zvolal konečně Reger; rytíř učinil, rozpad se na dvě půle, a teprve nyní viděl, co se s ním bylo stalo. — „No tak sebou přece zatřepejte, vždyť už jste od *loňského června* mrtvi!“ zvolal teď u nás Grégr; a oni tak učinili a rozpadli se na dvě půle, 2. března jednu a 4. března jednu.

Už to také veřejně řekli, že jsou rozsypaní. Vůdcové se rozešli a zůstaly tu ovečky osiřelé, třesoucí se, ustrašené, tlačící se k sobě. To bude práce, nežli je převedeme všechny na mladočeskou víru! Čím je například jenom křtít, aby jim chutnalo, aby se oblizovaly? Ukrutná to bude práce — já sám už jsem slíbil šesti staročechům, že jim budu kmotrem!

Jediný se nerozsypal tedy doktor Dostal. Chtěli už zrušit i sám „staročeský klub“ a přeměnit jej na závod praktický, na „poptavárnu pro služebné osoby“; ale když dostali toho pohrobečka, musí klub ovšem zůstat. Doktor Dostal bude se mít tam dobře. Může hrát sám se sebou domino. Může bubnovat na okno a hvízdát si k tomu dojemnou „Samotinká sedím u okýnka“. Může si učinit pohodlí, svléknout kabát a zout si boty. Může psát zamilovaná psaníčka. Může mít rozmluvy sám se sebou a vydat je pak co „Hovory jednoho s jedním“. Může se tam naučit nějakému užitečnému řemeslu, například soustružnickému, a převzít pak dodávání čamrd pro vojenské podvlíkačky. Může tam vymyslet zcela nový „volapük“. Může se vyvinout na nového „poustevníka svatého Antonína“, a když ho ďáblové zkoušeti budou v podobách všelikých, například co püllitrovky šery, může se přesvědčovat, je-li také *potom* ještě „dosti pevný“. Ba nemusí tam vůbec ani chodit a může klub pronajmout anatomickému muzeu, pak panorámmě, pak voskovému kabinetu atd.

Také by tam mohl „básnit“, psát jednoaktovky a dávat je *Máji*, spolku českých spisovatelů, aby si je tento někde ve svůj prospěch „vlastními silami“ provozoval. Jakož učiní Máj tento týden skutečně s třemi jednoaktovkami na jevišti smíchovském.

Byl jsem dožádán, abych tomuto dobročinnému představení učinil dnes taky reklamu. To je mi ale věc těžká! Je sice

pravda: já jsem sám také členem toho spolku, a měl bych tedy nějakou povinnost. Rovněž se nedá upřít, že literatura, a tedy i spisovatelé mají o národní život náš „nějakou“ tu zásluhu. A konečně lze třeba i připustit, že spisovatel, i když zestárne, má pořád ještě hlad, že chce noc co noc někde spát, za dne v nějakém kabátě chodit —

Ale jen zase opatrnost! Jen zas přemrštěnost žádnou! Říká se: „Jídlem roste apetit!“ Dnes chce už český spisovatel jíst tedy „tříkrát denně“, zrovna jako kterýkoli spořádaný řemeslník — víme my, čeho bude chtít zítra? V Buenos Aires našli při revizi parlamentních účtů mezi „*psacím náčiním*“ pro poslance také — kočár i s koňma. Kozel našemu spisovateli věř, že nepřijde jednoho dne a neřekne: „Mám-li s patričním nadšením zasednout k práci, musím se dříve trochu ve Stromovce projet...“ —

Ach bože, jak to bývalo u nás dojemně krásné! Jaká apoštolská jednoduchost! Když Chocholoušek chodil s placatou čepicí na hlavě a s poblácenou trnovkou v ruce od faráře k faráři, jen aby se najedl! Když Tyl musil za noci vstát a vypůjčit si někde u sousedky pytel na přikrytí, aby nelomcovala jím zima! A proto přece vycházely napořád Chocholouškovy rozkošné povídky a provozovala se Tylova působivá dramata, a je pravda svatá, že Chocholoušek přece jen neumřel hladu a Tyl že nezmrz — —

Pozor, přátelé, — pozor!

NÁRODNÍ LISTY 8. března 1891

△ *V Praze dne 21. března*

Sděluju čtenářům následující politickou událost:

Dnes dopoledne, před 11. hodinou, odebrala se deputace, sestávající z pánů doktorů Edvarda a Julia Grégra, prof. Tilšra, dr. Herolda, dr. Engla, dr. Kučery a Gustava Eima, ku princí K. Schwarzenbergovi do paláce na Spálené ulici, aby mu z nařízení české strany svobodomyšlné vyslovila vřelé a uctivé díky za výdatnou účast jeho při volbách do říšské rady. Mluvčím deputace byl prof. Tilšer. „Nebýti Vaší Osvícenosti,“ končil tento svoje oslovení, „nebýti Vaší velkolepé urážky vmetené ve tvář českého národa, byl by tento podnes asi jako slepý, neviděl by propast před ním zející, nebyl by smetl staročechy do jámy připravované jemu samému. Prosimé, zachovejtež nám také nadále převzácnou součinnost svoji a přijměte toto na památku!“ — i podal princí skvostné album s podobiznami všech našich poslanců. Princ byl hluboce pohnut. Pravil skromně, že učinil prý jen, „nač právě jeho síly stačí“. — „Přijmětež ubezpečení, že se nezjinačím. Jsem věrným synem matky vlasti a vynadám jí zase co nejdřív.“ — Deputace odcházela radostně rozechvěna.

Tak! Tady to stojí! Zpráva rozhodně zajímavá, naprosto pravdivá a *scela* nová: zrovna teď jsem si ji vycucal z prstu. — Vždyť to nebylo věru už k vydržení! Den co den o činnosti svobodomyšlné strany ty nejkrásnější lži ve světě, dopoledne v listech staročeských, odpoledne v německých nebo zase naopak — radost číst, radost si poslechnout! „Dr. Ed. Grégr s dr. Kučerou jednali včera s maršálkem zemským. Hleděli si ho získat pro svoji stranu a nabízeli mu za to v Národních listech reklamy pro jeho mělnické víno (se zelenou vinětou)!“ — „Dozvídáme se z nejspolehlivějšího pramene, že Gustav Eim

zve si hr. Taaffa obden k sobě „na lžičku polívky!“ — „Pánové,“ pravil dr. Julius Grégr v poslední mladočeské schůzi, „vás, kteří jdete do Vídně, nejpřednějším úkolem jest: získat nám spojenců. Nekoukejte, prosím, na holbu piva, nešetřte cigár — dávejte třeba po dvou — jenom spojence, pánové, spojence!“ Atd. — atd.! Už to začalo věru být povážlivé! Už i nejoddanější přívrženci naši vrtěli hlavou: „Copak vyšla těm v Národních skutečně všechna fantazie? Což nedovedou také oni něco nám nalhat?“ Pražádný už ohled na to, že jsme dosud přece jen začátečníci! Že teprve děláme toaletu! Že nás například Zeithammer teprve učí, jak nosit ve výšce nos! No tedy dobře: odhodlali jsme se! Měli jsme schůzi a na mne vznešen lichotivý úkol, abych lhal první. Usedl jsem tedy, vstrčil malík do huby —

Tak! A teď si mou zprávu třeba dementujte! Beztoho se zdá, že teď nemáte ani jiného co dělat než dementovat!

Já ale bych moh spustit snad už tedy o něčem jiném. Navázat třeba tam, kde jsem minule přetrh. Však já se ale „nepřetřhnu!“ Všemohoucí bože, to jsem tentokráte dostal! To bylo psaníček od „uražených“ Pepiček a Kačenek, Toniček a Márinek, Rézinek a Bětušek! Co je mně platno, že jsem dostal také trochu psaníček jiných, od Lidušek a Růženek, Boženek a Týnek: „Dobře máte, Toničky jsou trucovity... Rézinky vsuktku se fintí... to jste jim řek jednou svatosvatou pravdu!“ Příjemná chvála, milouneké lístky — ale rozškrábáním duši moji mi nezahojí!

Nenavazujme! Beztoho ten den svatého Josefa nebyl letos ani hezký! Sníh, bláto, chlad — čistý počátek jara! Svět se věru obrátil naruby: kolem Rejkjavíku na Islandu trhaly si děti v lednu rozkvětlé sedmikrásky — v Cařihradě na Bosporu cucaly rampouchy.

Také měl den 19. března pro nás Pražany tentokráte cosi rozhodně elegického: loučili jsme se pro letošek s Josefským náměstím. Letos bude náměstí patřit už jenom cizincům, hostům výstavním. Také je už pro ně zcela pěkně upraveno: svah vyrovnan, chodníky krásně předlážďeny, zdi všude čisty a bíly. Jenom tam ještě postavit několik takových architekto-

nických ozdůbek, jako je čekárna tramvejová nebo ta budka na městskou váhu, a dojem bude unášející!

Jen aby cizinci se pak také osvědčili! Pracuje se pro ně na všech stranách. Restaurace vnitř i zevnitř se obnovují. Tabule se malují a krámy natírají. U Rechnera spatřil jsem docela už i první „souvenir de Prague“: mužský špendlík s korunovačními insigniemi. Do každého Pražana vjelo trochu ženské povahy: chce se líbit, chce upoutat pozornost. Upjatě se myslí na reklamy —

Tadyhle jsem četl o reklamce vskutku pěkné! Živá ulice velkého města. Po kraji širokého chodníku kráčí zvolna chlapeček. Hezounký, vybralit už takového. Je pečlivě nakadeřen, má na hlavě biretek, na těle aksamitový kabát s prolámanými rukávy, jimiž prohlídá zdobná bílá košile, má aksamitové kalhotky po kolena, bílé punčochy, šťevíce se stříbrnými přaskami. Nese v ruce dlouhou květoucí haluz a rozdává — adresy nějakého závodu.

To je *pěkné!* Jakž teprv by se vyjímal chlapeček v některém z malebných našich krojů národních! Nebo v témž kroji chlapeček a holčička, páreček „jako z cukru“!

Holčiček se ještě nepoužívalo nikde k rozšiřování doporučenek, pokud vím. A slušel by jim zajisté přitom třeba tedy i kostým fantazijní, vzdušný, rusálkový. Prostá, kadeřavá hlava, obnažená ramínka i ruce, krátké sukýnky z bílého tylu. A když krátké sukýnky, nemusily by ty holčičky být pak ani zrovna už tak malé, mohly by být už vyvinutější, 18leté atd. V baletní škole mohly by se naučit měrnému pohybu, půvabnému kroku. Nebo by se mohly tedy vzít k tomu ihned baletky skutečné. Jak krásně by se vyjíkala taková garnitura chodníků vpravo vlevo například po Příkopech!

Mravnost? Ty můj bože, — když nás něco podobného nepokazí v divadle! A my citlivější mohli bychom si konečně dát ruku před oči a dívat se jenom skrz prsty! Nebo oči si ještě zakrýt dobrým divadelním sklem!

Slavná policie? Ano — ta je u nás v tom ohledu arci poněkud divna! Nebude-li se cizincům líbit ani výstava, ani poloha a malebnost Prahy, ani my dohromady, její obecenstvo,

— jeden dojem odnesou si přece: že Praha je ctnostna! Totiž — na ulici! Těch — jakpak bych to řekl — těch — v Římě jim říkali „flautistky“, ve Spartě „kytharoidky“, v Praze říkávají „koroptvičky“ — no ale nechme je třeba zde beze jména, zkratka: „těch“ potká cizinec po hlavních ulicích velice málo! Každých 300—400 kroků kráčí tu zvolna strážník, chodníkem nebo vedle něho, a dbá o mravní čistotu „pražské promenády“. Prohlíží si ženskou část pražského obecnstva, hledí zkumně, hledí přísně — někdy až ukrutně přísně — vždyť je známo, že v policejním srdci „víra v nevinnost není ach žádná“!

Přísnost ta nastala teprve před málo lety, a sice prý na přání jistého vznešeného církevního hodnosty. Nevím, čím ho „ty“ pohněvaly. Ale ať si nikdo nemyslí, že snad nepřeju strážníkům tedy té polední příjemné procházky po Příkopech, toho pohodlného kroku, toho cigárka v ústech, toho dívání se na hezké dámy! Služba je služba, líp ji věru konat o poledni nežli o půlnoci! Arci se stává, že lidé v Praze volávají zrovna v noci po strážní a že, jak v novinách pak čítáme —

Ale kam jsem to zaběh! Chtěl jsem dnes zde mluvit o samých jen věcech časových! K nimž zajisté také náleží tedy například poslední týden v postu! Pro fejetonistu rozkošný týden! Co tu národních zvyků a obyčejů, pestrých, pravěkých, zábavných — třeba jen sáhnout a zalovit, a už má člověk celý fejeton! Propásl jsem — už je příležitost fuč!

Je těch obyčejů síla u nás, ale z mnohých jsme se už přece jen vyžili, jinde po světě mají některé zase jiné, nám dosud neznámé, taktéž zábavné, ano i veselé — chtěl jsem v té naší mizérii, v té fadese pražského života k tomu k onomu cizímu obyčejí poukázat, a měl jsem jich vybráno několik skutečně tento —

No, já tady přece jeden řeknu! Tak asi ten nejpůvabnější. Je z Kefalonie v Řecku, z klasické půdy! Kdyby se v Praze ujal — a on *mohl* by se ujmout, není zapotřebí ani tak zvláštních příprav k němu —, to by bylo příští sobotu radosti!

V Kefalonii tedy, jakmile zazní zvony po vzkříšení, otevrou lidé okna a začnou dolů do ulice metat hlíněné nádoby,

džbánky, hrnky, pekáče, nejprve staré, za starými nové —
Pomyslete si teď ten mohutný dojem u nás, ve městě tak
velkém, jako je Praha!

Je Bílá sobota. První pražské vzkříšení děje se na Hradčanech u Věšch svatých. Zvon právě zazněl odtamtud z věže —
A vtom — —

NÁRODNÍ LISTY 22. března 1891

△ *V Praze dne 4. dubna*

Minulou středu stál na tomto místě článek Z kočujících zvěřinců. Nehlásím se dnes snad co to „obratnější péro“, kterému tam spisovatel „ponechává vyličiti humór kočujících těchto bud“. Také nereaguju ku článku snad kvůli tomu, že učiněna tam zase jednou zmínka o zoologické zahradě v Praze, — myslímť já si: nedočkám-li se jí sám, nedočkají-li se moji synové, nedočkají-li moji vnukové, moji pravnukové se jí dočkají *jistě* — nač tedy hartusit! Ale po přečtení jsem tak nad Národními hezkou chvíli seděl, a kouřil, a se kýval, a myslil, a tu mi napadlo, že jsou ve světě vlastně ještě zvěřince jiné, velice rozmanité, prapodivné, o kterých by se konečně mohlo také jednou mluvit! Napadl mi zvěřinec nadávkový, zvěřinec olympický, zvěřinec legendární, zvěřinec erbovní — napadá někomu ještě nějaký jiný? Snad biblický (had Evin, velryba Jonášova, osel Bileámův, havrani Eliášovi)? nebo staroindický (opice Hanuman, kráva krále Vismámity)? nebo národně český (kanec Bivojův, Šemík Horymírův, brůna svatého Václava, rybičky Palečkovy)? nebo staroegyptský? nebo historický? No já už pro dnešek zůstanu jenom při těch svých prve uvedených čtyřech a položím zde také jenom tak několik nejvšeobecnějších črtů o nich, „ponechávámť obratnějšímu péru...“!

Nadávkový. Ten zná každý. Některý jej zná výborně proto, že chodil do škol málo, jiný zas proto, že chodil mnoho. Je bohatý, obrovský, nepřehledný. Náležíť do něho veškerá zvěř od nejmenší do největší, od „hnidy“ do „slona“, ano vůbec vše,

„co lítá a běhá,
co plove a lehá“.

A není národa, aby neměl svůj nadávkový zvěřinec zcela zvláštní, pestrý a zajímavý, my pak se svým českým můžeme být už docela spokojeni! Sluší ale přece jen spravedlivě a nezávistně přiznat, že jsou ve světě zvěřince *ještě* bohatší. Například německý. „Du Rhinoceros!“ — „Du Nilpferd!“ — „Mammut!“ — „Mammutsknochen!“, hotová krása, a to nám ještě schází! Ale — vždyť my pokračujeme ve všem! —

Olympický. Pěkný, ale nevelký, v poměru k jiným. Je ze všech asi nejproslulejší: kvůli té pěknosti vyobrazována jeho zvěř už od tisíciletí a na tisícůkráte barvou i kamenem a popisována veršem. Znají a milují jej obzvláště takzvaní „vzdělanci“, jmenovitě ti, kteří mladý svůj čas protrávili v latinských školách, a znají jej dobře, protože, jak řečeno, není ani zrovna četný. Kdopak by z nich neznal Zevsova orla, Junonin pár pávů, Kyprijiny holuby a na dlouhé niti přivázaného vrabce, jejího synka, Minervinu sovu, Apollinovy čtyry pyšné brůny, téhož zpívající labuť, Bakchovy krotké tygry, Plutonova buldoga a Silénova osla ?!

Ale ani proslulost a vznešenost nechránívá před zlobou lidskou! Takž vyvstal jistý člověk, jakýsi Gottfried August Bürger, a napsal o olympickém zvěřinci také báseň, *Menažerie bohů*. A v té praví, že jako zde na zemi líné dámy a ještě línější panákové dvorští hrají si s opicemi a papoušky, havrany a kakadušky, také tam nahoře na nebi hrají si bohové s prarůznými ničemnými zvířaty. Je prý to tak trochu skandál. Zevsův orel prý smrdí, Junonini pávi prý mají hlasy jako staré hokynářky — jediné ještě k něčemu je prý Minervina sova, která může v nebi alespoň německé myši chytat. A kdyby on, G. A. Bürger, měl z celého zvěřince něco si vybrat, že prý by si vybral nanejvýš Silénova osla, jenž trefí sám do hospody i z hospody a ještě nikdy cestou neztratil svého pána, byť tento byl sebeožralejší! — Zcela neuctivý člověk, tenhle G. A. Bürger! A také bez ceny! Čti jeho životopis: žil nemravně, pil, dělal dluhy, miloval dvě sestry najednou a byl třikrát ženat! —

Legendární, vztahující se k našim křesťanským svatým. Daleko, daleko bohatší nežli olympický! Máme jistě do sta svatých, kteří se vždy nebo alespoň často vyobrazují ve společ-

nosti němé tváře. Zvířata ta jsou buď symboly a označují nějakou světcovu vlastnost, nebo vypravují nám něco ze světcova života, nebo dokazují zázračnou jeho moc, nebo označují způsob jeho mučednictví atd.

Symboly jsou věc opravdová, vážná. Obyčejně také důmyslná, budící přemýšlení. Orel značí mohutný vzlet ducha (apoštol svatý Jan), včela výmluvnost (svatý Ambrož, Bernard z Clairvaux), jelen osamělost (celá řada poustevníků), labuť taktéž osamělost (svatý Kutbert, Hugo z Grenoblu, od kteréhož posledního je také poetický výrok, že „labuť je dvojnásob krásna: krásna sama, krásna v obraze svém“), pes ostrážitost (svatý Bernard, Bruno), beránek nevinnost (svatá Anežka), páv nesmrtelnost (svatá Barbora) atd. Ovšem jsou pak také zase symboly zlé, například symboly zlého ducha, který buď světce marně pokoušel, nebo světcem pokořen byl, a tu bývá pak ten ďábel obrazy co drak (u svatého Jiří, Ignáce, Alžběty), nebo co krokodýl (u svatého Bena, Bohdana), co vůl, had, havran ajj. Sedmihlavá hydra neznamená ďábla, nýbrž plod jeho: sedm hříchů smrtelných (Jerman z Amiensu).

To jsou ale samé věci tedy velice opravdové, a ještě opravdověji znělo by, kdybychom uváděli zvířata, kteráž světcům působila mučednictví: lvy, býky, voly, zlé krávy, koně, dromedáry, ano — i mouchy (ušťípaly svatého Marka biskupa). Mnohem jasněji a veseleji zato zní, co vypravují legendy o soubytu světců se zvířaty hned za jich všedního života. Všelijaká zvíř poddávala se totiž téměř bezvýminečně světcův moci. Divoký kanec, liška, zajíc, jiná ještě známě nezkrotitelná a plachá zvířata ochočovala se zrovna až na náuru holubí! Vlci *vesměs* stávali se dobrými, lvi bývali věrnými soudruhy i ochránci svatých.

Některé zvláštní případy! Svatý Agrikola byl v poušti a tesknil a tížila ho samota; i slétli se čápi kolem něho a bavili ho svými posuňky a klapajícími zoby — čápi, jak známo, doveudou vypravovat! Svatý Brandán četl na lodi, na níž „plul k ráji“, mši svatou; ale neměl tu žádné pobožné obce, i shlukly se tedy ryby kolem lodi a obcovaly s sebou co nejpobožněji. Svatý Antonín zase kázal kdysi na břehu jezera, ale lidé byli

nedbali a nenaslouchali; i vystrčily tedy opět ryby hlavy nad povrch a tiše naslouchaly.

Ještě jiné případy! Svatý Kolumbán kdysi šel a šel a přišel až před jeskyni, v níž sídlil medvěd; jeskyně se svatému líbila — „Vystěhuj se!“ poručil, a medvěd — se vystěhoval. — Svatý Kalista ubíhal před pronásledovnický až na břeh mořský a tu nemohl ovšem dále; objevil se delfin, vzal svatého na svůj hřbet a přenesl mořem. — Svatý Felix z Noly pronásledován schoval se do jeskyně; honem tu byl dobrák pavouk a opředl vchod hustou sítí, aby nepřátelé mysleli, že uvnitř nenalezá se nikdo. — Svatý Servác usnul pod širým nebem; ale slunce páliło a bylo by ho probudilo: tu přilítl orel a vznášeje se nad spícím tak dlouho ho ostiňoval, až se svatý vyspal. — Svatý Bertulf šel polem a četl v knize: vtom se spustil liják; ale již tu byl taktéž orel, roztáhl křídla a svatý klidně kráčel a četl si dále.

A ještě jiné případy! V kraji anglickém vzmohly se jednoho času žáby tak, že byly až ranou pro celou zemi, a křehotaly a kuňkaly, že svatý Hervej nemoh ani pracovat; no dobře — „A teď ticho!“ velel pojednou svatý, a rázem stalo se ticho. — Svatý Agilolf zemřel a měl být prohlášen za svatého. „Ten je tak málo svatý, jak málo tento sokol dovede zpívat!“ posmíval se jakýsi rytíř. No opět dobře: sokol tedy spustil a zpíval! —

Erbovní. Jak známo, má šlechta, ta „dědičná internacionála“, také prazvláštní odznaky svoje: štíty, erby. A na těch nalézá se zvířena, co do druhú ještě o něco bohatší než sama příroda!

Řeknu upřímně: v *téhle* zvířeně já se neznám! Hned co dítě lnul jsem sice k přírodním zjevům, ale hned co dítě vždycky jsem se s nechutí odvracel, kdykoli se mi na očích zjevil šlechtický erb! A do erbovního zvířence jsem si pranic nezašel extra!

Člověk se s tím arci přece tak někdy potká. Čte Palackého a dozví se, že Markvartici a Žerotini měli v erbu po lvu, páni ze Švamberka labuť, Vrtbové parohy, Buzici sviní hlavu, Lomničtí křídlo, Bechyňové tři ryby, Dobřenští čápa, — a když to dočet, zase to zapomene, a chce-li to dát jednou do fejjetonu, musí si Palackého znovu ze skříně vyndat!

Nebo najednou to vidí namalováno někde na kočáře, nebo nakresleno v Paprockém, nebo jinde, a zvláštnost obrazce ho zarazí a tím na chvílku zajme. Takž mne například zajal jednou erb Widersperků, snadže nahodile nejasnou kresbou: stojící liška, nebo co to je, nese ve tlamě králíka, nebo co to je, — možno že je to jehně. Jindy zase zajal mne erb Skronských: byl by to na něm kohout, kdyby to nemělo husího krku; byla by to husa, kdyby neměla kohoutího ocasu; nejspíš ale je to nějaký kapoun, bez hřebínku. A ještě jindy erb Clamův: je to na něm pardál? — Nějaké zlé zvíře je to!

Schwarzenbergové mají v jednom poli erbu na zemi ležící lidskou hlavu, na níž sedí — havran? vrána? — Vrána svatého Vincence mučedníka to není: ta chránila mrtvého přede vši škodou, pták Schwarzenbergů ale chce si patrně i na mrtvých ještě pochutnávat!

NÁRODNÍ LISTY 5. dubna 1891

△ *V Praze dne 11. dubna*

Nové orientační tabulky na domy pražské již prý se připevňují. Mají číslo domu a název ulice neb náměstí v jazyku českém a německém.

Člověk se chytá za hlavu — pro kohopak je vlastně ta němčina?! Zdejší Němec rozumí českému „Uhelnému trhu“ a „Václavskému náměstí“ zrovna tak dobře jako kterýkoli Čech. Cizinec se po orientačních tabulkách nekouká vůbec, a chce-li zůstat déle v Praze, nu tak ať se pŕiučí přece, čeho je třeba. A po širém světě není mimo Prahu už žádné, pražádné město jiné, které by dávalo na ulice a domy nápisy ve více řečech nežli v jediné!

Co je to tedy?! Je to snad vzdorovitá odpověď na nalehání českého časopisectva, aby obecní správa kvůli nastávající výstavě starala se také trochu o zevnější a češtější ráz naší Prahy?; aby po nedávném příkladu obce peštské pracovala, kde právě jí možno, k odstraňování nečeských firem, zavěsila po všech všudy nárožích tabulky výlučně české atd.? Či je to urážlivá odpověď na hlasy z širého obecenstva, ano na hlasy, které se ozvaly v samé městské radě a žádaly české jen označování české té Prahy?

Ať je to konečně už, co chce, ať je to třeba jen ta pověstná „stará šablóna“, zkrátka: tyhlety způsoby musí v Praze přestat! *Musí — a také přestanou!* Živý dech české vůle profoukne Prahu právě tak, jak profouknul už širý český kraj! A ti, kdož zavěšují nyní česko-německé orientační tabulky, vypočtené pro nová desetiletí, zvěstující, že „stará šablóna“ má být programem také ještě pro nedohledné časy příští, odlétnou jako chmýří!

Žádajíce výlučně českých obecních nápisů pro celou Prahu, nežádáme *ničeho nepŕirozeného*: Praha je česká svým vznikem,

svým rozvojem, svými dějinami i veškerou svou budoucností, neboť v ní je a bude povždy hlavní var českého ruchu, hlavní sad českého ducha. Nežádáme také *ničeho nespravedlivého*: v Praze je teprve každý třicátý obyvatel Němec, a ten pro ni ničeho necítí a nečiní, i sám se jí okázale a před celým světem odříká. A nežádáme také *ničeho nepraktického* — viz jenom hned zde ty naše Vinohrady!

Vinohrady vzrostly v posledních dvaceti letech. Jejich vzrůst neděl se zrovna po americku, ale děl se přece jen s rychlostí v Evropě dosud zcela řídkou. Pojednou tu stálo rozlehlé moderní město, s četnými širokými ulicemi, s velikými obydelnými budovami, a bylo již potřebí pomůcek, aby se v něm orientoval cizí i domácí, Vinohrady mohly tedy sáhnout prostě k pomůcce taktéž moderní: mohly číslovat ulice, jako se číslovají domy. Činí se tak obyčejně v Americe, učinilo se přednedávnm v evropském Mannheimu a snadže ještě jinde. Vinohrady zvolily si ale způsob jiný: pokřtily své ulice jmeny mužů, kteří sobě dobyli zásluh o novodobý život český; daly si nápisy ty upravit jazykem jen českým. Nikomu ve světě výlučně české nápisy nevadí, procházka městem vypravuje nám co nejjasněji dějiny našeho věku, a Vinohrady stojí tu co kamenná, a přece duchaplná alegorie rychle rozkvětlého českého života.

Jsou lidé blazeovaní, řekněme po česku: citově líní, kterým se cos podobného nelíbí. Že prý teprve asi desátý chodec je si vědom, co značí jméno Kramerius, nebo Vocel, nebo Čelakovský! Jako by v Paříži byl si vědom každý, co značí Fénelon, nebo Cuvier, nebo Beaumarchais a jiná jména, která čte na bulvárech a ulicích! Proto ale přece i sebenevzdělanější cítí tu i tam, že se jedná o muže, kteří svým spoluobčanům, svému národu duchem posloužili, činností prospěli, on cítí nad sebou vanout křídla národního pokroku, cítí se v ovzduší ideálnějším, cítí se co dědic, co spolumajetník cenné minulosti! On nemá pro cit takový třeba slov, ale on cit ten má a nabývá jím národního vědomí.

Jména vynikajících mužů jsou jakoby záře vznášející se nad národem, slavné události jeho dějin jsou jakoby obrannou

zdí, za kterou národ tím bezpečněji odolá všem nájezdům nepřátelským. Proto i národové největší a nejmocnější zdobí si hlavní sídla svá takovými jmeny a označují takými událostmi. Němci neváhají sáhnout i k dějinám nejnovějším na výzdobu Berlína, třeba by to někoho „bolelo“! A Francouzové, na válečné slavné děje ještě bohatší, nerozmýšlejí se některý z nich připomenout si třeba hned třikráte. Hrdá Paříž má svoji „rue d'Austerlitz“ a má také „quai d'Austerlitz“ a ještě k tomu „pont d'Austerlitz“ — pražský šosák by se nad tím zbláznil!

Když tedy i národové největší starají se, aby hlavní sídla jejich vynikala také rázem národním, jakž můžeme my od sebe odmítati stejnou starost!? Nežádáme náhlého, ba ani systematického překřtívání Prahy; ale žádáme, kdykoli je dobrá příležitost a naskytne se pak návrh vhodný, aby ve správě městské rozhodoval vždycky duch volný, vskutku český. Zato však ovšem žádáme co nejrozhodněji, aby jazykové označování Prahy bylo konečně správné, aby z nároží a domů zmizel naprosto už ten nátěr cizí, aby z líce naší Prahy spadlo už všechno nepoctivé líčidlo, odstranila se nepřírozenost, strhla lež.

Chceme se ve své Praze cítit konečně doma!

Toho nezpůsobí ovšem jedině snad městská správa, to visí na nás všech, na celém obyvatelstvě pražském! Má-li česká individualita prorážet ve všem a všude, visí to stejně na národní uvědomělosti jednotlivců jako na síle národního života vůbec.

Ty — abychom tak řekli — „*nápisové pomníky*“, o nichž jsme se rozmluvili, nejsou věcí jedinou, která hlavnímu sídlu dodává národního rázu. Mnohem výmluvnější jsou ovšem například hned *pomníky skutečné*, kamenné, kovové atd. Vskutku národních pomníků má ale Praha málo. A přírostek může se dle okolností dít vskutku jen zvolna. Jsou předně drahy. Také potřebují vždy pravého okamžiku, aby základ k nim položití se mohl do mysle širých vrstev. Ale pracovat k nim, starat se o ně musí se stále! Také se to děje. Jungmannovi, Hádkovi jsou pomníky už postaveny, Palackému, Barrandovi (také tento pomník považujeme z dobrých příčin za „národní“) jsou zabezpečeny, Husovi najisto vzroste a na Žižkův se sbírá,

pomník Komenskému je pouhou „otázkou času“ a bude vítán najisto stranami všemi atd.

Národního rázu dodávají pak dále veškeré *budovy veřejné*, sloužící různým, hlavně duševním zjevům národního života. Těch, vyjmete-li budovy školské, přibývá arci taktéž jen zvolna, a to opět z příčin přirozených. Vše na světě musí dozrát! Dozrálo Národní divadlo a dozraje teď české divadlo druhé. Vzrostla budova výtvarného umění a vzroste také budova Besedy umělecké. Stojí sokolna, postaví se hlaholna, dům českého studentstva atd. Nemluvě ani o spořitelnách, bankách a jiném ovoci praktického našeho života. Všechny ty budovy mají a budou míti zvláštní svůj umělecký ráz, a dodají tím tedy také zvláštního rázu Praze.

K témuž cíli ale musí hledět i *budovy soukromé*! Staví se jich u nás dosti. Avšak bohužel málo tu dosud samostatné snahy, dalekou většinou šablóna. Zbytečná!

Vím, co se namítne. Moderní stavba prý u nás jako jinde: stavba činžáků.

Je pravda: „otcovský dům“ je dnes pro dalekou většinu velkoměstských obyvatelů „pouhým už jen mýtem“; řekněme pro 99 1/2 % z nich. A teprve tak asi mezi 10 000 obyvateli člověk jeden má docela prostředky i smysl pro „dům rodinný“ a je šťasten, může-li žít sám a sám v tom domě svém, odloučen od spolubydlitelů cizích, ve výlučném kruhu své rodiny a „domácích“ svých lidí. Blahé pravidlo „Malé, ale moje!“ platí již jen pro chýže venkovské. Ve městě je drahá půda, staví se tedy do výše místo do šíře; je drahá práce, přibírá se proto pak spolubydlitel, aby přispěl k náhradě výloh. A staví-li tedy „pro svoji radost“ dnes už jen málokdo, mají také soukromé stavby už mnohem méně bývalého „individuálního rázu“.

„Otcovský dům“ je mýtem; ale místo jeho zaujalo: „*rodné, mateřské město*“. Jsme třeba uvnitř městského rajónu stěhovaví ptáci, ale ať zde si usedneme, kde chceme, všude chceme se cítit *doma*! A to „doma“ znamená *jinak* než ve Vídni, než v Pešti atd.

Ono to *není pravda*, že moderní stavba činžáků je po celém

světě dnes stejná! Kdo viděl například jen Hannover, a to právě v jeho nejnovějších částech, s tím zvláštním, malebným rázem „novogotickým“, kdo navštívil Hamburk atd., přisvědčí. A kdo sobě všimnul Wiehlových činžáků v Praze, vyvedených slohem „české renesance“, má příklad u huby.

Snad nemůže každý stavět jako Wiehl, snad by kvůli různosti a malebnosti ani nebylo dobře, aby každý tak stavěl. Mnohý podnikatel je právě „podnikatelem moderním“: staví na dluh, hledí k rychlému, prostému, lacinému provedení, kvůli brzkému, snadnému pak prodeji. Ale pěkný, svéráznější dům je přece vždy jen prodejnější! A dost je také podnikatelů, kteří vládnou vlastními prostředky peněžitými a mohou stavět pečlivěji a promyšleněji. Jakž ale těší pak svéráznější dům majitele i diváka! Jak rádi pohlížíme na ty stavby Wiehlovy, s jakým potěšením na propracovanou fasádu například domu Hlávková, na četné již domy opatřené pěknými sgrafity, podobiznami českých mužů, poprsími našich veličin atd.! Jen zálibu tu pěstovat, a nová Praha najisto *bude* „svá“.

Řekl jsem: český ráz Prahy závisí na nás všech, na veškerém obyvatelství pražském. Proč například nekřtíme si nové domy dnes více již individuálními názvy? Citová lenost — citová lenost! Věřu že se nesmí říci: zvyk dávno přežilý! Jsem zajiště také moderním člověkem, a modernějšího citu než mnohý jiný; ale ta má radost při každé procházce naším Žižkovem, když tam čtu „U Mikuláše z Husince“, „U Jiřího z Poděbrad“, „U Heřmana z Bubna“ atd. — atd.!

Jen svůj cit nezalhávejme! Jen se mu volně poddávejme! Je krásný a před světem bude nám vždy jenom ku cti!

Předně se musí ten náš český cit ovšem jevit hned v domácnosti, ve veškerém soukromí. Skromňoučkou otázkou: jsou ty pražské domácnosti, které se odhodlaly přijímati výstavního času hosti, přespólní a snad daleké, jsou tak zařízeny, aby host ihned cítil, že je v domácnosti české? Nalezá se v té hostům k dispozici dané jizbě nějaký český obraz, drobná třeba česká soška atd.? Maličkosti — ale netušeně důležité!

△ *V Praze dne 18. dubna*

Teď, když už nebe usmívá se nejmodřejšími úsměvy svými, když zlaté mladé paprsky hrají si po našich lících a kadeřích, když vlahé větříčky se k nám lichotí a lákají nás ven, ven...

Že se neusmívá, že si nehrají, že nelákají...? No — třeba tedy nelákají, ale *budou!* Trochu trpělivosti musí mít člověk. Zima trvá letos teprve sedm měsíců, snad si potrvá ještě tedy půl, snad i celý; ale pak nám z roku zbývají věru ještě *čtyry* měsíce, a *ty* si rozdělíme na podletí, léto a podzim, a máme to! Dnes je třeba ještě — já se nehádám — počasí mizerné; ale on *přijde* den a ono *bude* hezky! A já si vejročně vypnu pak prsa, zastrčím ruku za vestu a prohodím s lehýnkým, ducha-plným úsměvem: „Copak jsem to neřek?“

Konečně sám už tak trochu na to čekám. Je mi nějak divno. Snad je tak čápu, který se už přestal stěhovat, někde tam dole na břehu žlutavého Nilu stojí a vzpomíná a vzpomíná, jakže to bývalo za dávných jar. Vzpomínám si, vzpomínám, cože se dělo tuhleto dobu, když jsem byl dorůstajícím studentem, — odpusťte, to víte: starý člověk má oči vzadu!

V polovici dubna už jsme vždycky měli „kumiboly“ pečlivě upleteny a vyvařeny. „Palestry“ už byly oškrabány a ruka na jejich tíži už trochu zvyklá. „Pikety“, skládající se z 2 až 3 kamarádů, obcházely Prahu a slídily po vhodných, poměrně vyschlých místech. A neodkládalo se pranic dlouho, a třeba ještě sníh poletoval a vítr jako břitva řezal, už květy „chytaná“ a „probíraná“, zkoušely se „malý pasák“, „velký pasák“. Když jsme první „pasáky“ hrávali v hradebních příkopech za Bruskou, chroupaly nám pod nohama ještě ledové škváry. A když jsme je přenesli pak do Kamenných lomů a v meziaktích se rozběhli hledat po opukových skalách sádrové hlatě, kynuly nám ty hlatě téměř ze všech skulin, ale — rozplývaly se v prstech: ledový rampouch!

Kdepak asi gymnasté a realisté hrají si nyní v míč? Myslím, že nikde. Ani by toho nedovedli! Když je člověk vidí, vycházející ze škol, když je pozoruje, — kampak by při „pasáku“ doběhli, ty dvounohé škrkavky! Žádný dech, zapadlá prsa, bledé tváře, vyhaslé oči! Musí denně 5—7 hodin sedět ve škole, pak při práci zase doma 3—4 hodiny; „náhradou“ je jim prý za to pak tělocvik, dvakrát po hodině v témni, pěkně za sebou v dlouhé řadě, takže přijdou za cvičení na každého tři skoky a jeden kotrmelec.

Pustte je ven pod širé nebe, do těch příkopů, kde jsou ještě jaké, na ta lada, kde nemůže se „nic pošlapat“, dejte jim palestru do ruky, nadhodte gumový míč, komandujte našeho starého, národního, válečného „pasáka“, a uvidíte: za jediný výlet budou mořivé následky zimy přemoženy! A brzy, zázračně brzy rozloží se mladá červenost po líci a zaplane jiskra v oku!

Ale vy jich tam nepustíte! Ani v Praze, ani venku, kde jsou přece nejkrásnější místa pro míčové arény zrovna u huby! A kdybyste i pustili, studenti by — nešli. Odvykli už být mladíky, jsou „doktory“. Každý druhý je také nějakým „výbořem“ — kampak s tím, běhat a hrát si a dovádět a zasmát se, od srdce se zasmát, to by nebylo důstojné! Před čtyřiceti lety ovšem hráli veřejně v míč realisté i gymnasté, humanisté i filosofové, právníci, medikové, ano i bohoslovci, a tito právě vždycky v nejčtetnějších a nejveselejších houfech. Jak se ty „velebné“ boty tenkrát házely a blyštěly, když cílily k dolejší „metě“, jak se bílé „kolárky“ zdály pořád bělejší a bělejší, když tvář nad nimi během a smíchem rudla, až se modrala, — a byla-li hra už pak hodně živá a hodně čilá, tu se ani sprovázející pan profesor více nezdržel a postavil se k některé „partě“, a jeho široká záda byla pro „mety“ a jich mlaskně dopadající gumové míče objektem „nad jiné hledaným“!

Jinde, u lidí rozumných, dodnes míč je hledanou, až naruživě hledanou zábavou malých i velkých. V Anglii vidíš při „cricketu“ vedle čtrnáctileté slečinky třeba sedmdesátiletého muže, jenž snad o dvě hodiny dříve stál a mluvil na tribuně parlamentní. A her se tam vyvinulo, s přísnými pravidly, s obřadnými formulami, ano i s kostýmem zvláště předepsaným,

že jich není lze ani vyjmenovat: lawn-tennis, cricket, croquet, hurling, pall-mall, hockey, golf, rounders atd.!

Hra v míč (ale pod širým nebem!) je jaksi nejpřirozenější hrou pro člověka. Nalezáme ji u všech téměř národů, za všech časů, a podivili byste se historickému materiálu, kdybych chtěl být nelitostným a vykládal zde, co mám zapsáno na sterých papírcích! Tak jako naše děti, zejména holčičky, hrají si dnes na házení a chytání míče („na mistra“), jak na „podbíhanou“ a „trefenou“, hrály si už „staré Řekyně“, a to vzrostlé, před dobou Homérovou. A jako dnes holčičky smějí se, když trefí, a smějí se, když netrefí, a smějí se pořád, smály se při hře s míčem už také ty mladé „staré Řekyně“ pořád a pořád. Nausikáá šla s družkami k řece. Vypraly prádlo, vykouply se, namazaly mastmi, najedly se a pak hrály v míč.

„Náhle potom míčem za služkou mrštila kněžna;
ten však služby chybiv hlubokého do víru upadnul;
povstal křik hlasitý...“

totiž vřesk, smích, tu jej tedy máte!

To bylo za Odyssea, jehož v keři spícího smích ten až probudil, a v zemi Fajáků, kteří vůbec vynikali ve hře s míčem. Ne všude ale směly se za starodávna dívky účastnit ve hře. Ve Spartě ano, jakož se tam vůbec sdílely při všech cvicích gymnastických. V Římě Ovid míč jim zapovídá; popisuje ale přece jistou jejich hru, při níž užíváno míče. Dnes by byly v „ženské té otázce“ náhledy asi rozdílné. Naše holčičky například hrají-li si dnes s míčem, činí to co možná neobratně, a neobratnost není nikdy esteticky krásná. Indiánky americké mají ze všech současnic nejsamostatnější míčové hry, při nichž užívají míčů dvou, spojených šnůrkou, a mají k tomu také zvláštní svůj kostým; ale Friedrich von Hellwald udává, že dojem je taktéž „nepěkný“, ano až „neslušný“. Zato však v Anglii účastní se dámy při míčových hrách *všemožných*, a hry ty „přispívají k jejich *grácii a kráse*“.

Také mužští Indiáni američtí milují míčové hry. Třeba tisíc zápasníků sdílí se pak najednou, rozdělených na dva tábory,

a někdy prý míč po celé hodiny nedopadne ani k zemi. A jedná se přitom také prý o značné sázky, o velkou čest; mají přísná pravidla, rovněž určitý kostým, bez něhož nesmí se ani ke hře. A je zcela nepochybně, že hra ta indiánská je zcela původní a že pochází asi z dob už pradávných.

Rovněž domorodí Australci mají svoji hru najisto původní, „Mare Gruk“, a k ní svůj obzvláštní míč, upletený z kožených řemínků oposumních. A v Tibetu a v Persii hraje si lid s míčem i koňmo, v tlupách až 20 jezdců, a pohled na hru je prý překrásný.

Není zkrátka národa, aby u něho nebylo míče, a byli národové, u nichž lidé mohli si míčem pomoci i k slávě. Virtuosa Aristonika jmenovali Atéňané svým občanem a postavili mu pomník. Jeho soupeřem ale byl sám Alexandr Veliký!

A vždycky považována hra s míčem za prospěšnou *zdraví i pěknému držení se těla*. Proslulý lékař Galén například napsal i zvláštní pojednání o prospěchu hry „s malými míči“. Na řeckých gymnasiích byli ustanovováni docela zvláštní učitelé pro hru. A zvyk ten obnoven zase později a následován jinde; i na novodobých universitách velkých a malých bývala všude zvláštní taková učitelská místa. Města si stavěla zvláštní své „míčové domy“ a platila si tam „míčové mistry“; versailleský „Jeu de paume“ je z těch budov historicky as nejznamenitější (roku 1789 zasedalo tam národní shromáždění). Ve Vídni podnes označuje se „Míčové náměstí“, také Praha měla svůj „Míčový dům“, „Míčovou ulici“ atd.

V Německu *podnes* vykazují hráčům rozlehlá místa mimo město i *uvnitř* něho. V Itálii mají místa co nejrozlehlejší pro hru míčovou (giuoco alla palla), s vysokou zdí pro údery míčem, s velkým hledištěm pro diváky. Podobně ve Španělsku, na Baleárech, ba prý i v Jižní Americe, v Limě atd.

A *dnes* v Praze, u nás? Ach ano — u nás! Když si hraje dítě v odlehlé ulici na chodníku s „káčou“, zažene je strážník, protože „by *mohlo* překážet chodcům“. Když si dítě se soudruhy někde ve vozové cestě zahraje v špačka, zažene je strážník, protože „by *mohly* přece někde rozbít snad okno“. A „pedagogové“? Těm je ještě těch posavadních školských

hodin málo! Nač prý mařit času: 2—3 hodiny po škole učit se a provozovat nějaké řemeslo, to prý je užitečné, to je zdravé — a také se prý teď bude tedy...

Každý živější pohyb u nás dnes už je „neslušností“. Každá hra pod širým nebem je „uličnictvím“. A přitom stávají se lidé očividně nudlovitějšími a nudlovitějšími — vojenská míra musí se skoro rok po roku snižovat —

Jenom ještě krátko, a pražské střechy budou se jen hemžit hvízdavými kosa a brebentivými špačky! A ti budou tak veseli a tak tlusti, a budou si sbírat dole na zemi lidi místo červů... A česká otázka bude rozluštěna.

NÁRODNÍ LISTY 19. dubna 1891

△ *V Praze dne 25. dubna*

Kloním se svému ostrovtipu. Je věru až zázračno, jak my někteří lidé vynikáme bystrostí ducha vysoko, daleko nad jiné, jak — ale já dám raději honem přesvědčující příklad. Hned jak přicházely nejprvnější zprávy o vynalezení bezdýmného prachu, jak se s ním děly první praktické zkoušky a ukázalo se, že tedy obličej nepřítelův nebude více zahalován žádným bitevním mrakem, že ruce vojínovy zůstanou bíly a čisty, pleť neporušena, zabořil jsem zrak svůj do časů budoucích a řekl jsem pak sám k sobě: „Poslouchej, víš, co se teď stane? Teď budou ženské se hlásit o své ‚rovné právo‘ na vojnu, budou chtít být vojačkami!“ No a dnes? Dnes — dnes — když já ale nevím o té věci dosud vlastně nic podrobného, ještě nic určitého...

Asi před měsícem byl v beletristické příloze berlínského Tagblattu článek „Amazonky. Od Annie Bockovy“. A z toho jsem zvěděl, že haličské dámy podaly prý ku vládě petici, aby v době nynější, kdy mužové jsou beztoho vysílení a nestojí vůbec tak asi za nic, kdy při bezdýmném prachu nastane střelná zbraň i výzbroj jenom lehká, neunavující, byl na zkoušku z nich, z haličských dam, sestaven první pluk amazonek, dán mu nějaký „starý voják“ za cvičitele a komandanta atd. Faktum mně bylo nové. Snadže zpráva o petici prošla předtím dávno již všemi novinami; já jsem ji ale přehlíd. Avšak pochybovat o faktu jsem nemoh: článek byl psán naprosto opravdově, hleděl úkaz vysvětlit „neodolatelným proudem dějin“ — nač by takové psaní bylo! Nechme tedy článek být článkem a držme se fakta.

Ženské budou vojačkami. *Budou*, když chtějí! Víme, jak to dělají. Napřed petice; ale jen tak jakoby mimochodem. Pak opakování dotyčného přání; nejdříve denně, pak ráno, v po-

ledne a večer. A nato všelijaké větší a menší truce. Ale pak už pláč a pláč — a najednou bum, bum, bumbumbum! a Ferdinandovou třídou potáhne turecká muzika; a za ní statné Pepičky ve „dvoji sukni“ a před ní Pepice s afinami do očí, a Pepičky i Pepice „vpravo hled, vlevo hled!“, kde který na chodníku stojí hezký mužský. A ti mužští zase — ti budou moci na těch holkách zrovna oči nechat! Zvlášť takhle o parádě, když celý pluk potáhne patričně vyfintěný, hluboce dekoletovaný —

Ne, mne ani ve snách nenapadne, abych podrobil tak neodvratnou událost nějaké kritice! Kritika je, četl jsem kdesi, dnes už nemoderní; nerozumný novinář hledí sdělovat již jenom události, četné, zajímavé, a za to ho čtenář miluje. Chceme vědět, *co jest a jak to jest*; co by „mohlo“, „mělo“ být, po tom nikdo se neptá. Já pak se přiznám, že jsem v otázce ženského vojákování poněkud i předpojatý: snad jsem si toho nebyval ani určitě vědom, ale přál jsem mu odevždy. Kdykoliv se dávala výtečná dramatická hra *Žádný muž a tolik děvčat*, v níž, jak známo, dvanácte mladých umělkyně (vybírají se vždycky takové, které mají rovné nohy) provádí v mužských šatech exercírky, nescházel jsem v divadle nikdy! A z Offenbachových operet líbily se mi nejvíce ty, ve kterých holky byly převlečeny za husary! Tu jsem kukátko nikdy nezapomněl doma!

Dobry pozorovatel arci viděl „otázku“ už dávno se blížit. Ženské se k vojenskému stavu připravují na všech už stranách. Cvičí se způsobem co nejrůznějším. V Americe například rozkvetl cvik „high kicking“, kopání do terče: cvičí se tím síla a mrštnost nohou, takže ženská, napadená snad někým, doveče ho kopnutím třeba i skolit. Při novodobém válečnictví cvik ten ovšem bohužel zrovna mnoho nevydá; ale naproti „civilu“ může ho vojačka přece často a dobře užít. V Německu zas produkují se po divadlech celé už ženské šermířské sbory a překvapují každého svou zručností i elegancí. Rovněž se po Evropě ukazují už virtuosky ve střelbě karabinou, bambitkou atd.

Ale také dle četných jiných věcí poznával pozorovatel, že

otázka zraje. Cože propánaboha s těmi nesčetnými pannami, které dnes jsou tu mezi námi jenom už pro „ocet“? Co například s těmi 79 000 vdovami v Indii, které dnes jsou mladší než 9 let, a když dorostou, nebudou ani *smítí* se provdat? Co s učitelkami bez místa, písarkami bez zaměstnání, služkami bez služby atd.? „Do dvojích sukni“, do kasáren a na cvičiště s nimi! A naléhavé už věru potřebě, aby těch, kteří praničeho nevydělávají a jen z práce ostatních občanů žijí, bylo alespoň dvakrát a třikrát tolik, bude vyhověno.

Stran rekrutýrky — prazádná budoucně starost! Snadže armády ženské ponechají vedle sebe přece také ještě nadál nějaké armády mužské? Nu dobře: tedy se provdá armáda ženská za armádu mužskou, a za nějakých deset let, dá-li pánbůh požehnání, budeme mít už třeba devět armádiček nových! Ovšem že maloundrlinkatých, drobečkových; vždyť ale vzrostou! A kdyby nebylo ani toho! „Pod míru“ se nemusí ženská ani dávat: ať je sebemenší, ona vždycky „stačí“! A rekrutovat může se už od čtrnáctého, řekněme tedy třeba od šestnáctého roku! Ne — *pak* věru nebude o nějakou rekrutu nouze!

Nejen ale počtem, ženské přispějí také vojenskou svojí zdatností, zvláštním svým rázem. Vytrácející se nyní z evropských armád rozdíl například mezi „lehkou kavalérií“ a „těžkou kavalérií“ nabude znovu zase významu a podstatného smyslu. „Husí pochod“ příjemně zpestří monotonii pochodů dosavadních; na promenádách budeme se obdivovat ležernímu „kachnímu kroku“ oficírek a po nich snad i oficírů mužských.

Ženská bytost dodá téměř všemu nové jemnosti a elegance. Kasárny se budou stavět mnohem pak pěknější než dosud, aby oficírky mohly se vyložit přec také z oken, když ctitelé jejich půjdou „okenní parádou“ kolem. Na vratech dole bude elegantní tabulka s nápisem: „Bukety se přijímají *jenom* od 8. hod. ráno do 8. hod. večer.“ Každá ženská naučí se na vojně důkladně líčení tváří, čistění nehtů, hotovení moderních účesů, řádnému nošení i užívání „dodatečné“ gummy a vaty atd., vůbec všemu, co je v životě nejdůležitější. Šaržím

od kaprálek a feldbabiček vzhůru budeme říkat „Ruku líbám!“ Ano i exercírky jejich půjdou vždy jenom hladce, zdvořile, skoro jako někde v salóně. „Šla sem, malá!“ řekne klidně a mírně mužský instruktor, výše už dotčený „starý voják“, vzdor mrzoutství „starým vojákům“ takto tak přirozenému, „šla sem, černoooká, — ano, ano, *ji* myslím, zrovna *ji*, která pořád jen štěbetá, moje komando přeslychá...!“ A vezme si pýřící se delikventku na klín a otcovsky jí domluví, a ona si pak utře slzičky z tváří a dá pac a pusu a půjde tichá a polepšená nazpět do své řady.

A dále! Jakou pestrost, jakou roztomilost, jakou krásu uvedou do života například velkoměstského vojenské uniformy ženské! Ovšem, uniformy po způsobu nynějších uniforem mužských nesmíme sobě myslit; bude se musit přece jen mít ohled na světové módy, na měnivost ženské krasochuti, a nebude to úloha ani zrovna lehká. Myslím si to tak, jako je u mužských armád „jenerální štáb“, který vypracovává plány na manévry a bitvy, že bude u ženských „modistský štáb“, který určí, jak se kdy kde jejich armáda má nosit.

Vrchní armádní modistka, v hodnosti něco snad výš než jenerálmajorské, vydá ve Vojenském věstníku dotýčný armádní rozkaz, a to se všemi podrobnostmi. Jakouže formu a výšku bude mít letos čáko na hlavu a bude-li se zdobit umělými květinami, či stuhami neboli čím jiným. Bude-li tornistra, v níž ovšem nebude se nalezati nic jiného než toaletní necesér (plechovka s mýdlem, kartáčky na zuby a nehty, příruční zrcátko atd.), z kůže či z hedvábu či z plyše a jakéže barvy. Budou-li se čerstvé kytičky připínat na rameno, na řadra, k bokům, na rukáv či ještě jinam. Budou-li punčochy černé, červené, pruhované nebo bílé; budou-li se střevíčky nosit prolámané nebo hladké. Na kolik knoflíků bude se od nynějška zapínat palcová rukavice. Bude-li se nosit spodnička s krajkami nebo bez nich. Budou-li „hulánky“, „atilký“ a jiné kabátečky vzadu na šůskách zdobené širokými stuhami, budou-li podchyceny žíněným „honzíkem“ atd.

Arci — tyranství musí být vyloučeno; nebude-li některé něco slušet, nu dobře, ať se ustrojí jinak! Zvláště doma,

v kasárnách, bude ponechána asi co možno příjemná volnost. Jenom, radil bych, ne volnost zas přílišná! Myslím: třikrát denně změnit toaletu stačí! Ráno ku snídani objeví se dáma vojačka například tedy v lehkém „matinée à la Sarah Bernhardt“, s vlečkou prostředně dlouhou. Při návštěvách po kasárnách užije pak světlého šatu, střiženého jakoby na procházku. A k obědu (káva, nákyp s ovocnou šťávou, cukrované kaštiny a mandle; nebo: čokoláda, štrudl, krupičné vandličky; nebo: punč, buchtičky se šodó, čokoládové hubinky; atd.), k obědu přijde dáma v toaletě bílé, vroubené kožešinami, s květinami ve vlasech.

V časech válečných — ano, v časech pak válečných! Tu půjdou ženské sbory zajisté napřed, a za nimi teprve mužské. Ó ano, ony si to nenechají ani vzít, aby nešly napřed! Když jednou začne, má ženská pak ukrutnou kuráž. Někdy zase snad až přespřílišnou! Uvidíte, my se dožijeme divů!

Chraň nás všemohoucí nebe! Až takhle nějaký nepřátelský ženský sbor přitrhne ku Praze! Až nás tu oblehne! Až konečně s ohromujícím, tříčárkovým „hurá!“ dobude hradeb! Až purkmistr s radními půjdou jim vstříc a podají na znamení poddanosti zlatý kávový mlejnek! Až nepřátelská jenerálka zahřmí: „30 000 párů zlatých náušnic, 10 000 dámských hodinek, denně 50 centů pomády růžové a 50 centů fialkové, 10 pytlů rejžové moučky a pak...“

Aby takhle chtěly také...! Aby se rozpomenuly na zvyky válek minulých! Člověk čte ukrutné věci z těch válek dávných! Arnold ze Cervole, mnich a vojenský dobrodruh, vtrhnul roku 1357 do Provence, aby potřel tam voje papežovy. A když Provensálové chtěli, aby zase s divokými tlupami svými odešel, museli mu vyplatit nejen 100 000 dukátů, nýbrž dát i 3000 hezkých panen...

Ach — my nebozí mládenečkové!

△ V Praze dne 2. května

Otázka: *Které jest desatero přikázání výstavních?*

Odpověď: *Desatero přikázání výstavních jest:*

I. — *Na výstavu budeš mysliti ze vši síly svojí.*

Totíž do 16. května, a to je už za 14 dní. Podle přírody by to člověk ovšem letos neřek. Posud, když jdeme na procházku, beřeme si pořád ještě místo dvou kapesních šátků dvě prostěradla z postele s sebou. Posud, když vyběhne někde ostříhaný pudl, skupí se pořád ještě kolem něho zástup dobrých lidí a pláčou a nadávají: „To nebohé zvíře! Ach ten necita — ten tyran!“ Posud, když dáma doopravdy už pomýšlí na nový slaměný klobouk, pořád ještě se radí, nemá-li jej okrášlit kožesinou a opatřit vatovanými ušima. Ale kalendář, dílo lidské, je pravidelnější než sama příroda a včera nám řekl: „Je 1. května — basta!“ Za 14 dní je tedy výstava. A Praha je hotové teď mraveniště. Není zde člověka, aby nepomýšlel na ozdobu. A často věru že až dojímá snaha ta svojí naivností, svou poezií. Já například jsem dal vybílít kuchyň a koupil jsem novou klec pro špačka.

Jenom dámy — ty jsou chudinky nešťastny! Ty nevědí věru ani ještě dnes, čímže se mají líbit. Hotová motanice v těch hezounkých, letos po řecku přičísnutých hlavičkách, a je přirozeno, že se ta motanice jeví předně tedy na těch hlavičkách samých. *Taková* konfúze v kloboucích nebyla, co svět světem stojí! Všechny formy, všechny barvy, všechny látky, všechny přízdoby, všechna velikost — od kanárčího hnízda do staré, zohýbané, rozlámané, za plot zahozené chlebové ošatky. A ty stříhy šatů! Ty rukávy, které připomínají Košínovu pohádku o království, „ve kterém bydleli sami hrbatí!“ Ty vyhrnuté, odstávající límce, které připomínají pražského „Pepíka“, když jde ráno z hospody! Ale na jednu

věc přece naše dámy už přišly, kterou najisto připoutají cizinovu pozornost, vzbudí jeho přemítavost a přispějí i k jeho zdraví: ony nosí zase vlečky. Smejčí jimi už po všech ulicích, zametají po všech sadech. Ale ještě jsem neviděl, aby byl policajt některou sebral.

II. — *Chovati se budeš k cizincům všude co člověk vzdělaný.*
Nezapomeneš, že jsi hostitelem. A ten že mísu podá vždy napřed hosti a upozorní jej ještě sám na nejlepší kousky. Bude-li cizinec stát někde před skříní ve výstavě, zarazí-li krok svůj někde před krámem na ulici, ty nevsuneš, nepostavíš před něho svoje záda, byt' mělš sebekrásnější. On vážil k nám cestu, on vydává se z peněz, ať má něco za to!

Stejně zachováš se k němu uvnitř skladů a krámů, stejně v divadle, v restauraci, v tramvejovém vagóně, na promenádách i všude jinde. Jeviti se budeš vůbec vždy jen co člověk vzdělaný, a to spíš ještě kvůli samu sobě než kvůli němu. Obzvlášť ale pozor tedy na ten tramvejový vagón, v tom se umí chovat věru málokterý! Netrhej s bližního svého šaty, když vystupuješ po schůdcích vzhůru. Nevyraž mu loktem zuby, když hledáš po kapsách šesták. Nezkaz mu sukni nebo kalhoty, když máš od deště mokry deštník. Nesedni si tak, abys mu zabral polovinu jeho místa. A jsi-li, ó človče, člověkem ženským a setkáš-li se ve vagóně se svou přítelkyní, nevykládej nahlas o „svých“ známostech, nevypravuj o „svých“ koupích, nemluv o „svém“ letním bytu, netrajdej — propána-boha, netrajdej, neboť ty domníváš se, že děláš nóbl, a jsi zatím jako sádlo hloupá...

III. — *S hostů svých kůže svlékati nebudeš.*

Nýbrž necháš jim jí ještě nějaký flíček, aby mohla zase dorůst, kdyby snad k příštímú stoletému jubileu chtěli ti hosté znovu k nám do Prahy přijít.

Budemeť z toho míti pro letošek prospěch i my ubozí domácí. Neboť ne každý z nás měl před osmi měsíci vnuknutí boží, aby si byl zařídil obchod s uhlím či s deštníky, a nic aby mu tedy teď na tom nezáleželo, je-li kilo vepřového za 72, „talián“ za 9, půllitr plzenského za 13 a kilo řepkového za 46.

IV. — *Před nikým se neponížíš.*

A kdyby přišel třeba někdo až odněkud z nebe! Budeš uctivý, nikdy však ponížený. Pražane, tvé heslo budiž: *Vejdí, kdo bratr, ne pán!* Čechu, tvoji starosti budiž, aby cizinec kdekoli po české zemi slyšel hrdé: „*Vlast malá, ale moje!*“

V. — *Nadbytečně německy nepromluvíš!*

Promluvíš jen, když musíš. A když tedy musíš, řiď se dle mé rady, která sice je napohled téměř hloupá, ale v jádru svém dobrá: mluv jen tak, jak umíš. Nenuť se do žádné elegance, do žádného „lehkého“ žargonu, do žádného „ü“, „eu“ = „oj“ atd. Špatně mluvit německy může způsobit často dojem i pikantní, strojeně mluvit způsobí pokaždé dojem hloupý.

Předně bych tu měl promluvit arci k našim ženským. Ty jsou v tom ohledu známy. A velké neštěstí jest, že každá z nich je přesvědčena, po německu že hovoří výborně, „k nepoznání“, ačkoli sotva odevře ústa, už se každé derou z nich zvučky široké, slovanské. Je přitom ale pro ně věc jedna safraportská! Co asi pomyslí si host, že ta ona ženská kvůli němu, jí přece takto lhostejnému, cizímu, se tak nápadně činí? Odpověď je „lehká“.

VI. — *Učítí se budeš na výstavě jako na vysoké škole.*

Není na světě tak hloupého hostitele, aby nasýtil hostí, sám ale povstal od tabule hladov. Ber — ber — a ber z bohaté mísy! Takové příležitosti, vidět mnoho, naučit se mnoho, porovnávat a posuzovat mnoho, neměl lid náš domácí už od celých sto let a nebude mít třeba zas ani za leckteré desetiletí!

VII. — *Pro výstavu nezapomeneš na ostatní národní důležitosti svoje.*

Máš jich mnoho. Celý věnec hladových krčků vypíná se k tobě, jakoby ze střízličího hnízda, a zapomeneš-li jenom den z nich na některý, chudinka ti zhyne.

VIII. — *Nezalžeš praníkomu.*

Budeš mnoho tázán, interpelován, vyzvídán ve věcech národních; odpovíš vždycky dle pravdy. Lhaní můžeš důvěrně přenechat krajanům druhé národnosti, oni jsou v něm řemeslní a dodají výrobků, že zůstanou až na skladě ležeti.

Ty vskutku můžeš směle ve všem pravdu pronést, jeť sva-

tou pravdou, že dokázali jsme vlastní silou pracujícího, zápasícího našeho lidu až k podivení mnoho! A kdyby i cizí pozorovatel našel na nás nějaký ještě nedostatek — jakože najde —, nějakou vadu — kterou najisto máme —, mužně přiznání se již napolo to odčiní. A konečně — ty moje nebe!

*Kdybych měl moudrost Šalomouna,
kdybych měl krásu Absolóna,
kdybych měl sílu za Samsona,
kdybych byl dobrý za všechny lidi —
přec na mně lidé chybičky vidí!*

IX. — *Naprázdno nezahlučíš.*

Hubu si nezašijeme ovšem. Chytne-li nás nadšení, vyrazíme si „Sláva!“ a „Hurá!“ z plničkých prsou. A napadne-li nás konečně zase jednou chuť na zpívání, my si píseň zanotujeme a třeba i zahřímáme. Ale prázdného hluku, který by světu lhal nadšení, se nedopustíme. Lidé, navštěvující dnes výstavy, jsou zpravidla přece lidé vysoce inteligentní, takoví mají jemná tykadla a mžikem poznají prázdnotu a vyšetpalost.

Jedná se pak tady už zase o paralelu s věčně hlučícími krajan-y. Víte, čemu učí náš Krylov, slovanský Ezop? Přeložím to, ačkoli — řeknu upřímně — převádění z hranaté kyrilice do okrouhlé latinky je pro mne pravá dřina.

Bájka Ivana Krylova zní:

Dva sudy

*Dva sudy kdesi po silnici jely.
Ten jeden plný byl, v něm samé víno,
a ten se pohyboval téměř líno
a volným jenom pokrokem;
však druhý, prázdný, jako oblaky by hřměly,
šel kředu bouřným poskokem
a před ním letěl prach už z dálné dáli.
Kam prázdný sud ten zatočil,
hned každý v strachu uskočil;*

*k plnému zato každý již
se hledí dotlačiti blíž
a každý cenu jeho chválí.*

X. — *Nebudeš se chvástatí slávou předků našich.*

Není člověka vzdělaného, aby slávy české neznal, vždyť ona se skví na nejzlatějších deskách světových dějin. A přijde-li přece někdo, kdo jí nezná, je to osel a marné s ním řeči!

Chlubení se zásluhami předků, třeba tedy vlastních, je konečně také jen „zdobení se cizím peřím“. A řekl jsem již, že nemáme příčiny stydět se za výsledky nynější své práce.

Je-li pak chlubení se předky věčné, stává se nesnesitelným. Kdysi šly — vypravuje opět Krylov — husy po silnici. Byly ostře popoháněny, a pranic se jim nelíbil namáhavý pochod po prášivé cestě...

*A když tu právě vandrovník kys šel,
hned hlas se jim k žalobě rozechvěl:*

*„Jak vážít si nás má a ctít,
svět nezdá se ni tuchy mít.*

*Vždyť husy, které spasily kdys Řím,
předkyně naše byly! Slávu jim
pak provolával římský národ celý!“ —*

*„A tutěž slávu vy byste dnes chtěly?“ “
děl vandrovní. — „Aj, naši předci byli —“*

*„Vím, vím! Já čet; však teď bych slyšet chtěl,
jakých jste samy vykonaly děl?“ “ —*

*„Nu — k tomu dříve již jsme odvětily:
Řím zachovali jenom naši předci.“ —*

*„Však vy, co vy?“ “ — „Co my? My nic!“ —
„A přeci?“*

*Nač jen ta věčná řeč o předcích jest!
Ti byli velcí; všechna buď jim čest;
však vás dát na pekáč a donést k peci.“ “*

*Tak rád bych ještě leckam slovem knít;
než — mlčím; šetřím husí jemnocit.*

△ *V Praze dne 9. května*

Už jsme v ní, v té chvilé náladě, uprostřed mezi „Kdyby už to bylo raději odbyto!“ a „Kdyby bylo na přípravy alespoň trochu ještě více času!“

Zrovna jako bývá o svatbách. „Pokročilejší“ čtenář zajisté už se účastnil několika svateb, a tu se dostal alespoň při některé do téže situace, v jaké jsme my Pražané teď vůči své výstavě. Někteří svatebníci už jsou tu pohotovi, oblečeni a vyfintěni; nevědí ale, co zatím s časem začít, přešlapují, šeptají si, pozívají. „Pan otec“ oděn sice také už v černé spodky, bílou vestu a kravatu; ale má na sobě ještě domácí kabát a přebíhá z pokoje do pokoje: je na něm vidět, že neví, co chce. „Mami“ je rovněž dosud jenom tak napůl, zrovna jako by nebyla hotova vlastně ještě s ničím jiným nežli s účesem; lítá do kuchyně a z kuchyně a je slyšet její komando: „Na to času dost, třeba až za hodinu!“ — „To zatím jenom opečeš a pak to odstav!“ A nevěstu někde vedle napořád upravují a dodělávají. Občas pak před domem zastaví kočár a přilítne bezdechý mládenec se zprávou, že družička doposud není hotova, že snad dnes vůbec ani nebude...

Nejhůř je těm vzorně opatrným, těm pohotovým. Už jsem je nahoře fotografoval. Co mluvit — co jen mluvit! Člověk ví, že poslouchající, vzdor zdvořilému úsměvu ve tváři, poslouchá jen půluchem. Že není rezonance a začni, o čem chceš, že rozprávka je vždycky hned v koncích. A cítí, že sám je — také trochu takové dřevo. Ti pohotovi, vlastně věčně a vždycky hotoví, jsme zde — my žurnalisté. Klepněme kam klepněme, už po 14 dní jsme vždy zase hned v koncích. Byl teď například 1. máj, „svátek dělníků“. Nebýt ale toho „dělníka vůdce“, který na otázku „A pracoval byste těch 8 hodin denně pořádně?“ odpověděl: „Já? Já už pět let nepracoval!“, ani

bychom si z toho letošního 1. máje nebyli ničeho zapamatovali. A umřel Moltke. Chtěl jsem si při té příležitosti jednou zase zapolitizovat. Měly on dvě hesla: rodinné „Candide et caute!“ (Poctivě a opatrně!) a osobní „Erst wägen, dann wagen!“ (Dřív si rozvážit, pak se odvážit!), překrásná hesla, za nimiž neodvratně jdouc i každá politická strana, musí konečně být vítězným Moltkem; ale politika? — Kdopak by se dnes zdržoval u politiky! — schoužil jsem se a zabočil jsem stranou.

Jako na té svatbě! Můj obraz je případný ve všem, i co se té kuchyně týče! Pražané jste si zajisté všimli těch překrásných růží, které se teď pyšní co den za sklem skladu firmy Dittrichovy? Nu, ty už nejsou z Nizzy nebo odjinud z Riviéry, ne ze skleníků francouzských nebo belgických, ty jsou už naše domácí — všimněte si jejich šípkové barvy, přikloňte čich k svěží jejich vůni! Při zahájení výstavy bude tam venku na tisíce takových trsů květučích, a mohly by tam být třeba už dnes, v bující, plné své kráse; ale musí se přistiňovat, poodstavit, aby vydržely do 16. května, — musí se sluncem jenom tak „opíkat“, jako ta pečeně k svatbě! —

Pozivujeme si rozechvěle. Přešlapujeme sem tam, potahujeme vestu, opravujeme toaletu, chvilkami mrkneme i po zrcadle...

Což je o to, Praha se bude líbit! Jako odevždy, a všem, a obzvláště v té brčálové jarní zdobě! My ovšem na tom máme pramálo zásluh; kdyby jenom na nás bylo, Praha by vypadala jako rozbitá fánge. Postavte se prosím na nábřeží a podívejte se na ten náš drahokam: Petřín. Je dnes ještě někdo, kdo by neviděl na něm tu ošklivou, protivnou jizvu, tu pustou ránu, jakou jej obmyslila ta *zde* prazbytečná vléčná dráha? Národní listy ovšem na nebezpečí zavčas poukázaly, a mohlo se ho konečně domyslit i každé dítě; ale když Národní listy radí, tu musí — to se přec rozumí — obecní správa a veledůstojná konzistoř a slavní úřadové a vůbec všechny faktory a instance, které zde rozhodovaly, učinit ihned opak...

Poodstupme raději o kousek dále. K Národnímu divadlu. Nové kandelábry už se tu vypínají. Škoda, přeškoda, že nebyly

postaveny již před osmi roky! Po zdivu krásné naší divadelní budovy už je rozestřeno trochu té příjemné „patiny“ — kandelábry zato svou novostí dnes píchají zrovna do očí. Ne aby někdo se pronesl, že ať se děje co chce, musím nalézt nějakou chybu, — já uznávám: kandelábry jsou skvostné, nádherné, o sobě skutečný šperk; ale jak mně nejde něco *zcela a zcela* dohromady, *musím* to říci!

Ale dále — dále! Všude skoro ještě zedníci, sklenáři, lakýrníci — štětka, věch a škopek. Ale kde už ozdoba skončena — nejrychlejší byli naši hostinští —, vyvěšeny také už tabulky a upraveny nápisy, aby hned od nejprvnějšího okamžiku cizinec nebyl na rozpacích. Četl jsem už ty různé „On parle français“ a „English spoken“ — „Se habla español“ jsem dosud ještě nečetl, a také ne „Volapükon“ — že jsem ale nespatriil také ještě žádné „Zdės gayarjat pa ruski“, vykládám si věru jenom tím, že jsem ve „slovanské Praze“ a tu že se arci samo sebou rozumí, že každý sklepník umí rusky...

Dále! Václavské náměstí. Máme — nemáme se dát k Muzeu vzhůru? Nebo máme se pustit raději po Příkopech? Člověk jde tím náměstím, přijde as do polovice, a najednou je v oblaku dusného kouře, že až dech se zalkne! Nebohé Muzeum, nebohé sbírky jeho! Dnes však je tu — podívejme se — nějak čisto! Aha — už se pamatuji: četl jsem, že od Primasů už se nekouří, že tam mají dobrý teď přístroj, — směle tedy vzhůru! — K čertu — najednou kolem kouř a kouř! Ale vskutku ne od Primasů — nýbrž od Štajgrů — nebo z pekárny vedle Štajgrů, nebo odkud. V Praze má už každičká ulice nějaký ten „svůj komín“. My ve Vladislavově máme komín od Kornelů a ještě jeden od Helmů, ti na Spálené zase mají — ... Tadyhle stálo na nárožích prohlášení: „Kdyby kdekoli cítilo se obyvatelstvo tíženo kouřem ze sousedstva, oznam to jen dole podepsanému úřadu; o pomoc bude ihned postaráno. *Policejní ředitelství.*“ Opravdu to stálo, a vskutku na všech nárožích — v Berlíně!...

Kdyby nám alespoň dr. Gröhling nebyl vyvedl teď ten svůj kousek! Tak v hotový nečas! To víte, jakže to je, když člověk je někam hostem zván a zrovna před vstupem slyší něco o do-

máci paní, co není pro ni zrovna příliš lichotné, kdyby panička byla pak samý cukr a vskutku milá až ku podivu, předsudek působí! Dr. Gröhling napsal tedy článek „Evropské dělnice“. Mluví v něm ovšem pak také o služkách, a na základě úředních dat (přijímání a propouštění služek musí se, jak známo, ohlašovati na úřadě) přišel nešťastný muž ten k výsledku, že není v Evropě druhého města, kde by paničky byly — *tak zlé jako v Praze!* Zde je střídání služeb nejčastější, vypovídání nejhravější, zacházení s existencí ženské služební osoby nej — i jen to řekněme, nejlehkomyslnější, vyhlídka pro služku, že při poctivé práci se v domě udrží, nejchudší.

Jednou, asi před čtyřmi roky, jsem sám už zde o nepěkné té věci promluvil, v několika člancích za sebou; nač dnes opakovat — a několika slovy se tak málo řekne! Příčina může být jen v prchlivosti povah, v chorobné jakési citlivosti „chlebo-dárkyň“, v bezohlednosti na mořenou, ano konečně třeba i zmařenou existenci lidskou. Je nabilehdi, že chyby služek mohou se tu uvažovat teprve na druhém místě. Včera jsem se bavil chvíli v kupeckém krámmě. Přilítlo služebné děvče pro koření. „Ale holka,“ pronesl se kupec, „vy jste tohle dopoledne zde alespoň už poosmé! Z druhého patra — vždyť si uhoníte souchotě! Copak neví paní, co chce, a musí vás posílat pro všechno zvlášť?“ — „Když na to nemyslí —!“ a odletěla. Mluvíme chvíli — a holka je tu zas. — „Už zase?“ — „Ano, paní zapomněla, že potřebuje taky kyselou okurku! Já jí pravila, aby mne tak nehonila přes ty schody, a ona se rozzlobila a dala mi výpověď.“ A se smíchem, jehož nucenost zrovna řezala, vyběhla z krámu. — Dvě tři takové výpovědi, a nejpořádnější služka je nadobro zkažena...

Honem něco příjemnějšího! Máme po veliké starosti. Obava, že co do počtu divadel bude český živel pražský proti německému stát tu až příliš chudě, není sice zcela zažehnána, je ale zmírněna: ode dneška za týden odevře se *nové letní divadlo české* na Smíchově. Odkaz to Pavla Švandy. Neúmorného Švandy! Jeho byla hlavně zásluha, že malé divadlo Prozatímné mohlo moderním repertoárem konkurovati s velkým divadlem německým. Jeho zásluha, že v Plzni usadilo a zapevnilo se

divadlo české. Jeho, že dnes soudí český venkov naprosto už jinak o svém kočujícím herectvě, než soudíval druhdy. Jeho, že Brno bude nyní už míti své české divadlo stálé. Jeho tedy, že máme pro nastávající důležité leto zase reprezentaci dosti výdatnou. Paní Eliška Pešková, stejně pružná a neúmorná jako její choť, splnila poslední jeho vůli a odevzdává nám odkaz. České obecenstvo osvědčí se vděčným.

Tedy, ode dneška za týden: dopoledne na výstavišti, odpoledne v divadle! Ale, na výstavě nejinak než s kyticí v knoflíkové dírcce — prosím! Vždyť jsme si tu svoji výstavu dali předně a hlavně do ochrany bohyně Flóry.

Hlavní přízdoba výstavy je přízdoba zahradnická, a byli bychom bývali věru hloupí, kdybychom nebyli právě na zahradnictví položili váhu hlavní, když máme „takového Thomayera“ ku své ruce!

Ornamenty květinové na výstavišti dnes již každého svou původností překvapují. A zanedlouho bude tam v Praze ještě nevídaná slavnost: „květinové korzo“. A pak zase bude „slavnost jiřinková“...

Nuže, rozpuč již, výstavo ty naše, a kvěť nám ku radosti a ku cti!

△ *V Praze dne 16. května*

Tatíčku svatý Jene, pro letošek odpustiš! Po 35 za sebou jdoucích roků věrně jsem k májové tvoji slávě zapaloval fejetonní oběť, letos to nejde. Ne snad kvůli té výstavě — ach ne! Copak je taková pozemská sláva naproti tvé věčné nebeské; a konečně — vždyť já jsem člověk galantní a stylista obratný a dovedl bych to už nějak zde zatočit, že se to děje vlastně jen všechno na oslavu tvoji, přičemž by na mne drobečka, jehož jsi přemocným patronem, také ještě odpadl kousek té slávy! Ale — ona je letos shoda docela jiná: svatodušní svátky. Nahlížíš. Svatý Duch má přece jen přednost. A mrtvý jazyk, byť byl sebeslavnější, světější, ano „svatojanštější“, přece jen ustupuje živým, ohnivým, hybným jazykům svatodušním. Mám být upřímný? Mně se ten obraz, jak se ohnivé jazyky vznášejí nad hlavami poslů svatých, nevýslovně líbí. „Jděte a zvěstujte národům lásku boží. Zvěstujte jim ji ve vlastních, mateřských jejich jazycích, jež jsou nejvznešenějším skvostem, jaký vložil bůh do duší lidských.“ — Ano, ano, pane baróne Welsersheimbe, ony jsou ve světě skutečně „hříchové proti svatému Duchu“!

Už to jinak není, nežli že je vůlí boží, aby byli ve světě jazykové různí! Aby nebyl na stromě list jen jeden jediný, který by tupě čouhal do nebe a němě visel k zemi. Nýbrž aby na něm bylo listův do tisíců, každý vyvinutý do vlastního svého tvaru a proniknutý teplým sluncem živým, a ty aby šuměly a šelestily a vypravovaly, a do duše lidské aby z nich vanula zvěst, že stvoření z černé těžké hlíny přece jen myslí svojí jsme určeni k životu světlému, vznešenému. Také nic platno: i kdyby se lidstvo zapřísáhlo a listí sklátilo, vyrazí jiné a snad dvakrát tak četné!

Vždyť se to věru děje! Lidé si teď umínili, že budeme, že

musíme už mít jednu jedinou „světovou řeč“, které na světě rozuměti bude každý, kterou mluvíti bude každý, a vskutku: už dnes máme těch „světových řečí“ — dvacet — či je jich třicet? Zrovna se to hemží.

Světové řeči jsou dnes už lacinější, než byly borůvky za časů Shakespearových, nežli jsou bukvice za časů našich: dopoledne se hlásí vynálezce jeden, po obědě druhý. A každý je přesvědčen, že jeho duch podal rozluštění „konečné“, a ochotně porovnává svoje mistrovské dílo s tím ostatním šundem a sebe co otce s ostatními otci, o nichž o každém řekne na počátku: „Geniální — geniální!“, a nakonec: „Ale přece jen osel!“

Moderní sport, jako deset jiných sportů. Svůdný, nebo řekněme raděj nakažlivý. Vždyť jsem chtěl skutečně sám už vynalézt také takovou nějakou řeč! Překvapit národ. Aby jednou, když přijde navečer do hospody, si sesed, na sebe se pousmál a najednou spustil světovou „nerudovkou“. Talent mám — cožpak je o ten! Když jsme co gymnasisté měli v 2. nižší spolek na zdokonalování češtiny, účastnil jsem se měrou vynikající. Výrazy „vekous“ místo inkoustu, „hadrovník“ (papír), „rozštipec“ (péro) byly ode *mne*; ale bohužel se neujaly, zrovna tak jako se neujala moje „myslivna“ = psací stůl. Moje, *zcela moje* byla také slova „pokrývač“ místo kloboučník, „nohavice“ místo boty atd. Ano, já jsem i v syntaxi a v konstrukcích vůbec navrhoval věci zrovna obdivuhodné: například místo „on vypadá jako buk“ říkal jsem důsledně „on bučí“, místo „ona je krev a mlíko“ říkal jsem „ona mlíční“ — není to krásné?

Snad bych byl tedy skutečně světovou řeč vynalezl — člověk jde někdy procházkou a nemá nač myslet, nebo zas sedí doma a třeba celé půldne si jen tak hraje. Když ono ale se podobá, že k porodu světové řeči je potřebí ještě podivných, naprosto zvláštních okolností! Pan Schleyer, farář z Lizzelstettenu u Kostnice, cestoval dole v Uhrách až u tureckých hranic, nemohl kdysi kvůli blechám a štěnicím spát, a vynalezl „volapük“. Španělský páter don Bonifacio Sotos Ochando nespal a přišlo to na něho za bílého dne, zrovna jako zjevení

nebes, zdvihl oči a viděl dva sloupy, na jednom byly ohnivým písmem a soustavně napsány pojmy, na druhém prazvláštní k nim názvy — druhý už „volapük“.* A doktor Alberto Liptay, lékař chilský, táhl po měsíce pustým peruánským pohorím, měl dlouhou chvíli a vynalezl, recte objevil „la lengua católica“ čili „všeobecný jazyk“! — Já, kdykoliv jsem cestoval po tureckých hranicích, spal jsem vždycky jako dudek, o nějakém zjevení nebes nemám nebožáček dodnes ani nejmenšího zdání, a do peruánských hor už se asi nedostanu. Také — kdoví zdali bych měl se svým vynálezem štěstí. Je tomu již asi dvacet let, co jsem zde slovanskému světu navrhl, aby přijal češtinu za svůj písemný i diplomatický jazyk, že se tím za prvé uhneme vši polsko-ruské a chorvatsko-srbsko-bulharské řevnivosti a za druhé že se tím posilní pozice nás Čechů, přední slovanské strážce, — nu a dnes... ?

Již je „světových jazyků“ tedy tolik, že by se mohly systemizovat. A mít místa, snad bych „dychtivého“ čtenáře vsutku tím neušetřil. O Schleyerovi, Ochandovi, Liptayovi byla kratičká zmínka, uveďme co nejběžněji vynálezců alespoň ještě několik, z nichž nejstarší je asi oxfordský profesor Dalgarn („lingua philosophica“), živší někdy před 300 lety, a po něm anglikánský biskup Wilkinson („philosophical language“). Dále je tu don Sinibaldo Mas, španělský vyslanec v Číně, jenž vynalezl „idiografii“. To je řada asi 2600 kreslených potvůrek, podobajících se nápadně hudebním notám a každá o sobě označujících nějaký pojem; dle linie nebo linkové mezery, na které značka stojí, poznává se jméno statné, přídavné, sloveso atd. — Item je tu pak „pasilingua“ profesora Steinerja, světová řeč dopisová. Umíš mluvit? například česky? Dobrá, nanejvýš za 12 hodin přiučíš se Steinrově gramatice a umíš také už „řeč světovou“. Ty píšeš například nějakému Angličanu; a on vezme český slovník a pomocí téže gramatiky dobře už porozumí. Je to náramně pěkné! „Te kũno“, „te kozae“, „ta prasea“, abych podal příklady různého pohlaví.

* Slovem tím rozumím každý „světový jazyk“ vymyšlený jednotlivcem na základech „filosofických“, vlastně *libovolných*, jakýmž jazykem Schleyerův „volapük“ skutečně jest.

„Pan otec“ by znělo „to pano oteco“, gen. „tode panode otecode“ atd., nom. mn. počtu „tos panos otecos“, gen. „tosde panosde otecosde“ atd. — Dále ještě je „kosmos“ Evžena Laudy. Jedině latina může býti prý řečí světovou, ale latina velice zjednodušená, tedy ji p. L. „velice zjednodušil“. — Rovněž na latině stojí „la linguo internacia“ dr. Esperanta, recte Samenhofa, varšavského žida, ruského lékaře. — Pak je „Nov-Latins“ a „Bopal“, nový systém profesora Bauera, dále „bamberská metoda“ pana Eichhorna a ještě jiné, o nichž dodnes nic bližšího nevím, ba jichž sama jmena správně dosud k nám ani nepronikla. Nejvíce proslul arci posud „volapük“ a dočasný úspěch jeho přivolal právě četné ty následovatele. Statisíce lidí si s ním již hrálo. Ve Vídni byl vloni kongres, na kterém dva tisíce mužů a žen dorozumívalo se — prý — „volapükem“. Na některých obchodních školách ve Vídni a v Paříži, v Itálii a Americe pravidelně mu vyučují. Má již kus své literatury, má dvacet časopisů (také český Volanunel) — jenom budoucnosti najisto nemá, jako ji nemůže míti nic na světě, co zbudováno na základech zcela libovolných. Významný případ pro národ volapükový: když se objevila Esperantova „linguo internacia“, všichni členové norimberského spolku volapükovců, od prvního do posledního, v týž den a v tuže hodinu opustili křesťanského faráře lizzelstettenského a přidali se k židovskému lékaři varšavskému.

Může vůbec někdo vynalézt nějakou řeč? Nenáleží k tvoření řeči vždy alespoň lidé dva? Nežije, netvoří se řeč po sta-tisíciletí a *pak* teprve objeví se na trhu její mluvnice, její slovník? Může jednotlivec „vést válku“? „Zbudovat stát“? Vymyslit „kulturu“? Odpovědi jsou snadny.

Odedávna arci byli mužové velcí (Descartes, Leibniz, Voltaire atd.), kteří vyslovovali upřímnou tužbu, aby lidstvo mělo společnou řeč, kterou by se dorozumívalo, výsledky vědy vzájemně sobě sdělovalo, ano snad i básnická díla navzájem si přístupnými činilo. Aby *slovo* mělo všude po světě stejně cenu, jako ji má odedávna leckterý tovar, jako má ražený peníz; aby mu bylo všude alespoň tak dobře rozuměno, jako se odnedávna rozumí Morseově telegrafní značce. Bezpočtu-

kráte navrhována k tomu cíli latina, která za minulých věků byla již tedy společnou řečí vědeckou, alespoň pro evropské národy, a za dávných dob byla i řečí celého tehdejšího „světa“ a mluvila se od Anglie až do Afriky a od Eufratu až k Atlantickému moři. Také navrhována k témuž účelu již několikrát, nejnověji dr. Augustem Boltzem, řečtina. Ano i čínština už doporučována, nejvřeěji dr. Tomáškem: „1. nemá ani jediného gramatikálního pravidla; 2. mluví čínštinou beztoho čtvrtina všeho lidstva.“ Výsledek není žádný. A bude *někdy* nějaký? Nesmíme zde říci určitě: nebude! S lidskými řečmi děje se nyníšších styků zajímavá věc: slov společných, *každému člověku srozumitelných*, všem těm řečem přibývá. Lze sobě zcela dobře myslit tedy okamžik, kdy lidé, nechť mluví kteroukoli řečí, *téměř* si porozumějí. Ovšem to bude až v oněch ledových, zoufalých dobách, kdy lidstvo „půjde už spat“. Aby se tak dlouho nečekalo, sestavil jmenovaný již dr. Liptay slova ta (počítá jich asi 10 000), sestrojil k nim jednoduchá mluvnická pravidla a nazval to „la lingua católica“. On „světovou řeč nevynalezl, nýbrž (jako Ameriku Kolumbus) objevil“ — konečně věc dosti rozumná.

Ale i kdybychom cestou tou došli nějakého výsledku, větší ceny takové „světové slovo“ přece jen nebude mít, nežli má ten dávno ražený peníz nebo tovar mrtvý. *Živým* slovem nebude, myslit v něm nebudeme, básnit už docela ne. Materiál třeba snad užitečný, ale mrtvý, skládající se z drobtů, jež do něho spadnou ze živého, myslivého lidského ducha. Nebude to „řeč“, nebude „nářečí“ (dialekt), z něhož teprve povstává „řeč“ a také nadál čerpá jakoby ze pramene, bude to „žargon“: nechutné, nevábne pomyje z kuchyně velkého hotelu. Pro literaturu, tedy pro myšlenkovou produkci žargon se nehodí nikdy, ledaže pro nějakou črtu hrubě realistickou, pro parodii.

Používající „světového žargonu“ mohly by se myšlenky pohybovat jen ve frázích co nejvybledlejších. Poslouchajícímu by bylo, jako by slyšel kroky harašící uschlou slamou. Ten krásný, nevýslovně dojemný obraz, jaký máme při mateřštině, když třeba zcela prostý člověk chce něco mu nevšedního vyjádřiti a nenalezá pravého, trefného slova, když nalahavě

přemýšlí, když oko pod čelem zrovna jen kmitá, když pojednou pak tváří mu přelítne blesk a z úst vyskočí slovo právě teprv stvořené a na svět přišlé, ten přerozkošný obraz je při světovém žargonu nemožný! Mateřština zůstane na svém trůně, dokud lidský duch vůbec bude *žít*.

„Mateřština, řeč naší matky, řeč naší mateřské země a našeho národa, posvátný výraz veškerého našeho duševního života, od prvního žvatlání dětské vůle až do posledního hlasu mužně vyvrálených myšlének, zpěv naší lásky a hrom zlostného našeho vzplanutí, lýra našich básníků a zvon našich mudrců, zvukové, s nimiž praotcové naši do života vstupovali a zase se životem se loučili, jež jsme my po nich zdědili a jež zase svým pravnukům dáváme odkazem...“

„Prastarý, drahocenný majetek, jemuž každé pokolení přidává klenotů nových, pramen věčné rozkoše pro člověka šťastného, útěcha, která zůstává i člověku nejbídnějšímu...“

NÁRODNÍ LISTY 17. května 1891

△ V Praze dne 6. června

Navštívil jsem tedy také už dohotovenou, instalovanou výstavu.

Je velkolepa? Je krásna?

Velkolepa? Nevím: s výstavami světovými jí neporovnáváme a z výstav zemských jsem žádné neviděl — schází mi měřítko. Krásna? Ano, krásna *jest, ba překvapující krásna!* A můžeme si slova ta směle stokrát a tisíckrát opakovat, aniž bychom se obávati musili, že někdo zacituje: „Graeci omnia sua in immensum tollunt“ čili: „Čech, jak hubu odevře, už se nadchvaluje.“

Zvláštní dojem! Viděl jsem na světě mnoho, velmi mnoho, podobně příjemných dojmů nemám ale přece mnoho v paměti! Hned jak vejde tím široko vysoko rozpnutým hlavním vchodem, jenž jako by svět venkovský vyzýval ku vhledu a soudu, je člověk zrovna opleten půvabným zjevem. Pranic, ale pranicoucí nic není v těch dvou místech přece společného, a vzdor tomu se mi jako blesk myšlenkami kmitnul obraz vzdálený: proslulé benátské náměstí sv. Marka. Vpravo vlevo táhlé, krásné budovy, tam dole co uzavírka krásná ta budova hlavní s tím svým obloukovitým portálem, jakoby vedoucím do nějaké baziliky, a mezi tím prostranství upravené sice jen z měnivého květu, ale se stejnou umělostí architektonickou — ve všem svéráznost doby, na všem nevýslovná harmonie — v *tom* je ta podoba a výklad příbuzného dojmu. Všude elegance, nikde nic dotěrného, každý a každíčký bod výmluvný důkaz, že jsme my Čechové na výši své doby, — jako by na všem se chvěla třpytná plomba „fin de 19. siècle“.

Dojem tichý, okouzlující. Zastavíš se, zadíváš — lebkou šlehají myšlenky a krev proudí rychleji.

To zde chtějí umlčet? Chudáci! Ne, my nepostavili zde

žádnou výstavu světovou. My postavili výstavu „jenom“ českou. A přece má význam světový!

Kdyby se z nynějšího výstaviště vznesl holub do výše, ani půl minuty by vzduchovou dráhou nepotřeboval a usedl by už na střechu pražského domu, kde před sto lety byla „výstava průmyslová“ — první na evropské pevnině. Od té doby výstavní ruch již po světě neustál, třebaže někdy, jak už s novými věcmi bývá, jevíly se v něm delší mezery. První výstavy byly tedy „industriální“, a sice *zemské, národní*. Ale lidstvo brzo vycítilo, že nejen ten onen národ má se uvědomovat o svém pokroku průmyslovém a jeden jeho člen učit se od druhého, nýbrž že má se učit také národ od národa, a začalo si proto pak pořizovat výstavy *světové*. Ty dnes ovšem úlohu svoji ještě nedohrály. Ještě jsou končiny, kde ji teprve plniti počnou, jakož se stane tedy zanedlouho teď v Severní Americe, později as také ještě v Rusku, a rovněž se ukázalo neočekávané a netroufané faktum, že v místech jednotlivých lze světovou výstavu s prospěchem pořádati i *vícekráté* — arci, jsou-li to místa *skutečně* světová.

Výstavy světové, v nynější své skladbě, tedy ještě budou, a možno, že budou se opakovati v dlouhých časových mezích, třeba ještě po staletích. Ale přece již upadají. Příčina leží v přílišné rozpjatosti myšlenky základní, v nedostížitelné ideálnosti „světových“ výstav vůbec. Nejsou už jen „průmyslové“, přibrali jsme do nich také výtvary umělecké, přibrali i veškeré zjevy přírodní — musili bychom zkrátka skleněnou střechem překlenout celou zeměkouli, abychom měli pravou výstavu „světovou“.

Výstavní ruch nastupuje tedy opět nové dráhy. Pořádají se světové výstavy *odborné*, například umělecké. A vracíme se zároveň k výstavám *zemským* neboli *národním*. Bylo nám chvílemi přece jen poněkud úzko na tom okeánu šířím. Báli jsme se sami o sebe, že v něm utoneme. Uznáváme sice společný, kulturní všeho lidstva cíl, ale chceme na pouti k němu zachovat si i svoji individualitu. Cit ten hlásil se již na samých těch výstavách světových: hleděnoť uspořádáním co možná k tomu, aby sice stejnodružené tovary a plodiny dostaly se do

přehledného skupení, aby ale přitom zároveň vynikla také veškerá individualita každého národa.

Dnes tedy má znovu důležitost výstava zemská či národní. Ovšem ale není už pouze „industrijní“. Nalezá se na ní pokud možno *vše*, co země a národ produkují, ať už v oboru jakémkoli, jako na výstavách světových chtělo či mělo se nalézt vše, co v jakémkoliv oboru produkovala celá zeměkoule, veškeré lidstvo. A k výstavám těm nejmodernějším náleží tedy ta naše pražská. „Jubilejní“. Po stu letech!

Němci pak způsobili, že máme výstavu docela *svoji, českou, národní*. Opustili nás, nechtěli spolupůsobiti s námi. Tak se opakuje všechno na světě! Když měla být roku 1873 ve Vídni světová výstava, vydáno u nás blbé heslo: nezúčastniti se — na nezměrnou škodu českého národa! A Němci nám to teď „oplácejí“, dělají to po nás. Jako se také po našem vzoru — ovšem na nedlouho — již byli pustili do „odporu pasivního“. Snadže chtějí vůbec napodobit nás ve všem, co jsme vyváděli za posledních třicet let hodně hloupě, — nu, navyváděli jsme se všeliké koniny do foroty — najdete ji zaznamenanou v českých dějinách pod rubrikou „vzorky bez ceny“ — račte si posloužit, pánové, — neostýchejte se, jako doma...

A nadávají a spílají a utrhají nám teď po svých časopisech na cti, jako když cyklón zatočí prachem a smetím! Kdybychom žili v Persku, kde utrhačství trestá se uříznutím ucha, vypadali by dnes spolupracovníci po vídeňských a berlínských redakcích jako maštalní mopslíci!

Žádná ale otázka, zvířecí zběsilost ta výstavě přece jen škodí. Přece leckterého cizince od návštěvy odstraší, a tomu, koho zcela neodstraší, alespoň pro první hodiny požitek zkalí. Inu, musíme nahražovat a opravovat tedy sami. Když Němci co vystavovatelé se vylučovali, nastupovali jsme my na jejich místa; budou-li se co navštěvovatelé vylučovat, nastoupíme my také na jejich místa. Vytrhneme si najisto výstavu *svoji!* Venkovan si prostě přidá o výstavní den, Pražan si prostě rozmnoží počet návštěv alespoň na plný tucet. Není to ani obět, je to hotový zisk —

■ Vždyť je výstava tak krásna!

Škoda, že terén nebyl alespoň trochu, trošičku příznivější! Hledíme-li od hlavního vchodu — a odtud se *musí* počítat na první, rozhodující dojem —, níží se před námi terén a hlavní budova, palác průmyslový, jaksi zapadá. Mít zde půdu lehce se vršící, nebo alespoň pláň, as by i nejotrlejšímu, nejledovatějšímu pozorovateli splynulo se rtů: „Velkolepé!“ —

Při každé větší výstavě zkoumá, chválí se nebo pomlouvá „plán“. Jakýpak „plán“ má ta naše? V první, přední polovině byl patrně: docílit harmonického, architektonicky dokonalého dojmu. A plán proveden znamenitě, ano úchvatně. V druhé, zadní polovině ale plán patrně utek. A poloha půdy svislé a porostlé mu byla při útěku ošemetně nápomocna. Jako jinde hleděno také u nás k několika skupinám hlavním: myšleno na průmysl, na umění, na poľní hospodářství, na strojnictví. A jako jinde také u nás objevily se pak věci, které nehodily se nikam do toho hlavního rámu, nebo v aristokratickém pocitu ani se nechtěly hodit, a už začaly vyrůstat přívěsky čili anexy, boudy a pavilóny, a roztroušeno jich po výstavišti alespoň kopa. Bez plánu, bez pravidel, někde na hromadě a někde zas poustevnický; ale nevadí to — naopak, je to malebné, zajímavé. Jako také ani dost málo nevadí tucty a tucty ochutnávání, pivnic, vináren, jídelen atd., to vše se tu vyrojilo zrovna přírodní, elementární silou: výstava by nebyla ani *česká*, kdyby neměla hospodský ráz našeho života, — „hospoda naproti faře“, „hospoda na hospodě“.

A ona je výstava *vskutku* česká! Mohla být ale ještě čestější. Kdybychom byli totiž hned od počátku věděli a počítali, že budeme samotní. Byla by pak *musila* stát se obrazem veškerého nynějšího života našeho národa, ano i obrazem celého století našich dějin.

O rozvoji nové české literatury, tak významném, dějinně tak důležitém, výstava dnes například ještě nevypravuje praničeho. O rozvoji české hudby, která žalovala a mluvila, když balvan ležel na českých ústech, rovněž praničeho. A na lidové umění vzpomenuto v okamžiku nejposlednějším! Ba i ta „požehnaná chaloupka česká“ je tam také tak osamělá, neoduševnělá — a jak by přece slušelo výstavě alespoň jednou vedle

těch chystaných zábav a slavností, kdyby se z té chaloupky rozjela veselá svatba, rozproudilo vesnické posvícení...!

Nu — hlavní budovy zůstanou zachovány příštím výstavám, zůstane jim asi celé výstaviště, lze učiniti mnohé tedy příště, co neučiněno dnes. Nezapomeňte mně pak ale na anex pro nás nejvýznamnější: postavte tam chrámek „českému pluhu“. Pěkný — třeba zlatý!

Pluh je nejvýznamnějším symbolem naším. V bájesloví našem je on obrazem blesku prorývajícího mračno. A český pluh skutečně byl tím bleskem, který proryl mračno stažené jako příkrov nad národem. Stotisíckráté už řečeno a znovu s pohnutím řečeno, že ves, že chalupa, že rolník zachoval český národ.

Pluh je dokladem životní síly naší. Jsou vědcové, politikové, národní hospodáři, kteří životní sílu národů měří podle tíže jich radlice, podle hlubokosti polní jejich rýhy. A — „V Čechách se oře odedávna dobře!“ Když roku 1873 byla Světová výstava vídeňská a v pavilónu ministerstva orby uspořádána výstava pluhů, naše ruchadlo vévodilo pluhům všem! Bylo si už podmanilo Evropu.

Udělejte mně tam, prosím-prosím, ve Stromovce také takovou výstavu pluhů!

Víte, ono by to tak lechtalo, kdyby mezi nimi na povýšeném místě, jakoby na trůně, panoval pluh český! Nemohli bychom si na „průmyslové výstavě“ pro budoucnost české práce ani přátí slibnějšího symbolu!

NÁRODNÍ LISTY 7. června 1891